

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

з навчальної дисципліни

«ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ»

для здобувачів
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)
освітньо-професійної
програми «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва програми)
факультету фінансово-економічного
(назва факультету)

**Київ
2023 рік**

Бондарук Т.Г., Богріновцева Л.М. Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Публічні фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»: методичні рекомендації. Київ: НАСОА, 2023. 65 с.

Рецензенти:

Давиденко Н. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічних фінансів Державного податкового університету.

Пилипенко О. І., доктор економічних наук, професор, декан обліково-статистичного факультету НАСОА.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «12» вересня 2023 року № 2

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА

Протокол від «22» вересня 2023 року № 2

Викладено методичні рекомендації з підготовки, структури, оформлення та порядку виконання самостійної роботи з дисципліни «Публічні фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Методичні рекомендації призначені для використання при проведенні самостійної підготовки здобувачів. Містять теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань, питання, що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою навчальної дисципліни, тестові завдання, критерії оцінки самостійної роботи здобувачами, рекомендовану літературу.

©Бондрук Т. Г.,
Богріновцева Л. М.
Київ: НАСОА, 2023

ЗМІСТ

Передмова	4
Теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань	5
Перелік питань, що виносяться на самостійне вивчення за кожною темою дисципліни	41
Тестові завдання за питаннями навчальної дисципліни	44
Критерії оцінки стану виконання самостійної роботи здобувача з навчальної дисципліни	61
Рекомендована література	63

ПЕРЕДМОВА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти займає досить важливе і значне місце у навчанні здобувачів і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом поза навчальними заняттями. Самостійне вивчення предмету не тільки поглиблює знання здобувача, воно формує у нього уміння працювати з літературою, творчо мислити, користуватися надбаними знаннями.

Самостійна робота здобувача вищої освіти в процесі вивчення кожної теми курсу сприяє формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодшої людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача.

Основними видами самостійної роботи здобувача є:

- опрацювання змісту підручників, посібників;
- опрацювання тексту (конспекту) лекцій;
- опрацювання питань, передбачених програмою та винесених на самостійне вивчення;
- підготовка до семінару, практичного заняття;
- підготовка до різних видів поточних і підсумкових контрольних заходів (до тестового контролю, контрольної роботи, модульного контролю, семестрового контролю);
- підготовка рефератів, повідомлень, презентацій, тез, статей тощо;
- виконання практичних завдань, розв'язання задач, виконання тренінгових вправ тощо;
- проведення досліджень із заданої проблематики.

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Публічні фінанси» для здобувачів вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» розроблені на основі робочої програми з метою практичної допомоги здобувачам вищої освіти при виконанні самостійної роботи.

**ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ,
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ**

**ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ФІНАНСІВ ТА ЇХ РОЛЬ В
ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ**

Ключові слова: об'єкти і суб'єкти фінансових відносин, ознаки фінансів, функції фінансів, фінанси, фінансові відносини, фінансові ресурси, фінансовий контроль, характерні особливості фінансів.

Короткий опис теми:

Фінанси – це система грошових відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу вартості ВВП, а в певних умовах і національного багатства, з метою формування фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання і держави та використання їх на потреби розширеного відтворення та задоволення суспільних потреб.

Ознаки фінансів:

1. Грошовий характер – наявність фінансових відносин завжди супроводжується реальним рухом грошових коштів. Немає грошей – немає фінансів. *Гроші* - це специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом. А фінанси – це специфічні відносини між людьми, або між державою і суспільством, що виражаються через рух грошових потоків. Отже, у сутності фінансів виражається не вся сукупність економічних відносин, а лише такі операції, які можна оцінити у вартісному вимірі. Функціонування фінансів базується на таких функціях грошей як засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші.

Засіб платежу – це функція, і якій гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення.

Засіб нагромадження – це функція, в якій гроші обслуговують нагромадження вартості в її загальній абстрактній формі в процесі розширеного відтворення.

Світові гроші – це функція, в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами.

Сутність фінансів характеризується грошовими відносинами, які виникають між: державою та юридичними і фізичними особами, окремими суб'єктами господарювання, грошові відносини внутрішньогосподарського

характеру, між підприємством і громадянами, підприємствами та банківськими установами і страховими компаніями.

2. Обмінно-розподільчий характер. Учасниками таких відносин є держава, підприємства, установи, організації, громадяни, інші держави, міжнародні фінансові організації між якими за допомогою фінансових відносин і відбувається розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів.

3. Фондовий характер. В процесі розподілу та перерозподілу формуються цільові централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів.

4. Рух вартості від одного суб'єкта до іншого. Прояв фінансових відносин опосередковується рухом грошових потоків, які є виразником вартості товарів та послуг. Таким чином, фінансові відносини супроводжуються переміщенням створеної вартості між суб'єктами, що беруть участь у таких відносинах.

5. Формування доходів і здійснення видатків. Фінансові відносини, втілюючись у русі грошових потоків мають характер здійснення витрат однією стороною транзакції та отримання доходів іншим контрагентом.

6. Еквівалентний (за призначенням) характер обміну та розподілу і нееквівалентний перерозподілу. Обмінні та розподільні відносини, як частина фінансових мають еквівалентних характер, оскільки потоки товарів, послуг та робочої сили за своєю вартістю є відповідними грошовим потокам, які їх супроводжують.

Характеризуючи суть фінансів, треба зробити наголос, що фінанси – це історична та економічна категорія. Як історична категорія фінанси пов'язані з відповідними історичними та економічними передумовами: виникненням і розвитком держави та розвитком товарно-грошових відносин. Тому фінанси як категорія будуть існувати доти, доки буде існувати держава та товарно-грошові відносини, тобто фінанси *носять об'єктивний характер*.

Забезпечення необхідних умов для створення, розподілу (перерозподілу) та використання ВВП та національного багатства держави є **головним призначенням фінансів**.

Роль фінансів у суспільстві:

- забезпечують кругообіг фінансових ресурсів і тим самим безперервність відтворення виробництва ;
- забезпечують розподіл ВВП і фінансові потреби юридичних, фізичних осіб та держави;
- здійснюють розподіл та перерозподіл первинних та вторинних доходів між галузями, регіонами, верствами населення, юридичними та фізичними особами;
- впливають на інтереси суб'єктів розподільних відносин і регулюють різні напрями соціально-економічного розвитку;
- відіграють провідну роль у системі економічних методів управління економікою;
- фінансові показники є індикаторами економічного і соціального розвитку суспільства, суб'єктів господарювання;

- забезпечують контроль за формуванням і використанням фінансів у державі.

Характеристика фінансових відносин пов'язана з виділенням їх об'єктів і суб'єктів.

Об'єктами фінансових відносин є національне багатство та вироблений валовий внутрішній продукт. Саме розподіл ВВП є необхідною передумовою забезпечення безперервності виробництва та соціально-економічного розвитку.

Суб'єктами фінансових відносин виступають держава, в особі органів влади, як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні (за правом керуючої структури суспільства), підприємства (за правом виробників ВВП) та населення (за правом виробників та кінцевих споживачів ВВП).

Матеріальним носієм фінансових відносин виступають фінансові ресурси, що виділяє фінанси із сукупності економічних категорій.

Фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється упродовж певного часу в державі.

Фінансові ресурси всіх рівнів взаємопов'язані. І для розв'язання проблем формування і використання фінансових ресурсів необхідний виважений, чітко налагоджений, економічно обґрунтований фінансовий механізм їх створення і використання.

Питання для самоконтролю знань:

1. На якій стадії суспільного відтворення виникають фінанси?
2. Які грошові відносини виражають фінанси?
3. Як фінанси взаємодіють з іншими економічними категоріями?
4. Що було первинною формою фінансів?
5. Назвіть чинники, що впливають на фінанси та їх розвиток в Україні.
6. Яка роль фінансової науки у суспільстві?
7. Що ви розумієте під об'єктом і предметом фінансової науки? Які між ними відмінності та у чому полягає взаємозв'язок?
8. Чому фінансовій теорії відводиться центральне місце у системі фінансових наукових знань?
9. Які особливості розвитку фінансової науки на різних історичних етапах?
10. Які функції виконують фінанси?
11. В чому полягає основне призначення фінансів?
12. Хто є суб'єктами фінансових відносин?
13. Які характерні ознаки фінансів?
14. Чим відрізняються фінансові відносини від грошових?
15. У чому полягає сутність і механізм дії розподільчої функції фінансів?
16. Що являє контрольна функція фінансів?
17. Що таке фінансові ресурси?

18. Які існують джерела фінансових ресурсів держави та господарських суб'єктів?

19. Яка роль фінансів у соціально-економічному розвитку?

20. Які ознаки притаманні фінансам і в чому їх відмінність від грошей?

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [9, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 3, 5, 9]

ТЕМА 2. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Ключові слова: державні фінанси, державний та місцевий кредит, державне господарство, моделі публічних фінансів, позабюджетні фонди, публічні фінанси, публічні фонди держави, публічні фонди коштів місцевого самоврядування, публічні фонди коштів соціального призначення, публічне фінансове забезпечення, публічне фінансове регулювання, резервні державні фонди, сфера публічних фінансів, функції публічних фінансів.

Короткий опис теми:

Публічні фінанси – це сукупність економічних відносин з приводу формування доходів і централізованих фондів та їх використання з метою виконання державою та органами місцевого самоврядування своїх функцій.

Публічні фінанси функціонують за допомогою фінансового механізму, що складається з публічного фінансового забезпечення та регулювання.

Публічне фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми державних (муніципальних) фінансових ресурсів

Здійснюється за допомогою відповідних фінансових інструментів:

- державного фінансування – надання коштів з бюджетів всіх рівнів суб'єктам економічних відносин на безповоротній основі;
- державного кредитування – надання коштів на принципах платності, строковості, поверненості, забезпеченості;
- державного інвестування – вкладання коштів для отримання благ або збільшення статутних капіталів господарюючих суб'єктів з метою їх розвитку, а не споживання на основі тендерних умов;
- самофінансування – відшкодування витрат державними установами, а також їх розвиток за рахунок власних джерел фінансування;
- бюджетного асигнування – надання коштів з бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня.

Публічне фінансове регулювання здійснюється в межах пріоритету економічних інтересів суспільства при встановленні певних пропорцій розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту. Фінансове

регулювання здійснюється за допомогою наступних фінансових інструментів:

- податків;
- зборів;
- інших обов'язкових платежів;
- відсотків за державний кредит;
- державних трансфертів;
- пільг;
- фінансових санкцій тощо.

Сутність публічних фінансів знаходить своє відображення у функціях, основними з яких, на нашу думку, є:

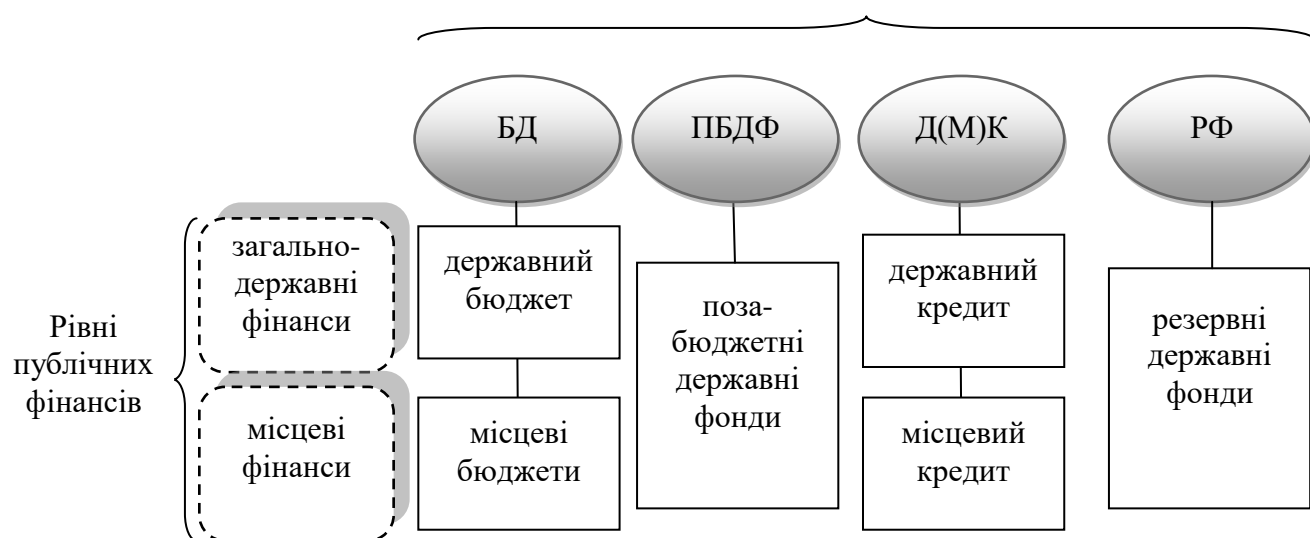
1) створення відповідних фондів фінансових ресурсів, що належать державній та муніципальній владі;

2) використання фондів фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні державної та муніципальної влади.

Отже, публічні фінанси є складною економічною категорією, значення якої в суспільстві проявляється у її функціях.

Склад і структура публічних фінансів України наведені на рис. 1.

Ланки публічних фінансів

Пояснення скорочень:

БД – бюджет держави;

ПБДФ – позабюджетні державні фонди;

Д(М)К – державний (місцевий) кредит;

РФ – резервні фонди

Рис. 1. Склад та структура публічних фінансів України

Рівні та ланки публічних фінансів України взаємообумовлені та пов'язані.

Бюджет України складається з державного бюджету України, сформованого для фінансування виконання загальнодержавних функцій

(оборона, державне управління) та місцевих бюджетів, створених відповідно для забезпечення виконання визначених функцій місцевого самоврядування, утворюючи таким чином бюджетну систему України.

Позабюджетні фонди діють лише рівні загальнодержавних фінансів, оскільки створення таких фондів органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування заборонено чинним законодавством. Створення цільових фондів дозволено лише в якості складових спеціального фонду відповідного місцевого бюджету.

Державний та місцевий кредит охоплюють відносини на рівні загальнодержавних та місцевих фінансів. Значення цієї ланки публічних фінансів є досить актуальним в питаннях реалізації важливих соціально-економічних проектів (наприклад, будівництво автомобільних доріг в рамках підготовки до Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році).

Резервні державні фонди - це грошові ресурси, що резервуються державою для використання у разі настання непередбачуваних подій та для здійснення спеціальних витрат. До резервних фондів держави відносять Резервний фонд Кабінету Міністрів України, державний матеріальний резерв та ін.

Отже, склад і структура публічних фінансів характеризують їх внутрішню структуру.

Питання для самоконтролю знань:

1. Охарактеризуйте історичні засади розвитку публічних фінансів.
2. Назвіть ключові відмінності публічних та приватних фінансів.
3. Дайте характеристику державним фінансам як складової публічних фінансів.
4. Які особливості та роль місцевих фінансів у складі публічних фінансів?
5. Охарактеризуйте функціональні особливості публічних фінансів.
6. Охарактеризуйте концептуальні основи дослідження сутності категорії «публічні фінанси».
7. Які Ви знаєте публічні фонди? Дайте їх характеристику.
8. В чому полягають основні відмінності державного і приватного господарств?
9. Охарактеризуйте алокаційну функцію держави.
10. Дайте характеристику стабілізаційної функції держави.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 3, 5, 9]

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: дискреційна фінансова політика, монетарна політика, недискреційна фінансова політика, політика економічного зростання, політика обмеження ділової активності, політика стабілізації, реальна фінансова система, управління фінансами, фінансова політика, фінансова система, фінансове забезпечення, фінансове планування, фінансове прогнозування, фінансове регулювання, фінансове стимулювання, фінансовий контроль, фінансовий механізм, фінансові індикатори, фінансові інструменти, фіскальна політика, чиста фінансова система.

Короткий опис теми:

Фінансова система - це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки, окремих фінансових інститутів і населення для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб.

3 практичної точки зору доцільним є виділення рівнів фінансової системи:

- 1) міжнародний рівень, що характеризує фінансові відносини групи країн або є світу в цілому;
- 2) макроекономічний (національний) рівень, пов'язаний з фінансовими відносинами в межах певної держави;
- 3) мікроекономічний рівень, що охоплює рівень суб'єктів господарювання та домогосподарств;
- 4) рівень забезпечення представлений фінансовим ринком та страхуванням.

Теоретично побудову фінансової системи країни можна представити як сукупність фінансових ресурсів, згрупованих за різними ознаками:

- за територіальною ознакою (на підставі адміністративного поділу країни);
- за галузевою ознакою (на підставі поділу економіки на сфери і галузі);
- за ознакою форм власності (державна, комунальна, приватна), тощо.

Але така побудова не дає можливості ефективного управління фінансовими ресурсами, не дозволяє реалізовувати фінансову політику держави і суб'єктів підприємницької діяльності, обмежує законодавче поле і не використовує фінансові відносини, які реалізуються за напрямками руху грошових потоків.

В результаті чого найбільш доцільним вважаємо розгляд фінансової системи за внутрішньою (структурною) та організаційною будовою.

Фінансова система (за її внутрішньою будовою) є сукупністю фінансових відносин, що формують і використовують доходи і фонди фінансових ресурсів, за рахунок розподілу (перерозподілу) ВВП та національного багатства.

Фінансова система (за організаційною будовою) представляє собою сукупність фінансових органів і інструментів, що входять до системи управління фінансами. Така побудова пов'язана з тим, що рух грошових потоків не здійснюється об'єктивно сам по собі, а спрямовуються за певними правилами, тобто у відповідності до фінансового механізму, і керується управлінськими структурами. Організаційна будова фінансової системи кожної країни, має свої особливості, визначені історичним розвитком, станом розвитку економіки та нормативно-правовою базою.

Фінансова політика – це спосіб організації і використання фінансових відносин на світовому, макроекономічному і мікроекономічному рівнях.

Складовими фінансової політики держави вважають фіскальну та монетарну політику.

Фіскальна політика характеризує заходи держави щодо формування та використання державних фондів фінансових ресурсів. Відповідно до чого її можна поділити на податкову (формування державного та місцевого бюджетів, позабюджетних фондів) та бюджетну (використання акумульованих фондів для задоволення потреб суб'єктів фінансових відносин).

Монетарна або грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу.

В залежності від задач, що поставлені перед фінансовою політикою, провідні економісти поділяють її на три види:

Політика економічного зростання застосовує систему фінансових заходів, які спрямовані на збільшення фактичних обсягів валового національного продукту і підвищення рівня зайнятості. Така стимулююча фінансова політика включає зростання державних видатків і зменшення податкового тягаря.

Якщо уряд використовує засоби фінансової політики (державних видатків і податків) для стримування обсягу випуску продукції на необхідному рівні і підтримки стабільності цін, то вважається, що державою проводиться **політика стабілізації**.

Політика обмеження ділової активності, навпаки спрямована на зменшення реального обсягу валового національного продукту порівняно з його потенційним рівнем. Такий вид фінансової політики застосовується урядом в періоди підйому з метою уникнення кризи перевиробництва та інфляції, що виникає разом з надмірним попитом.

Розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту відповідно до основних положень фінансової політики здійснюється за допомогою **фінансового механізму**.

Складові фінансового механізму:

Фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики суб'єкта фінансових відносин і може здійснюватись у формі: самофінансування (за рахунок власних фінансових ресурсів), кредитування (на позичковій основі) та безповоротного фінансування.

Фінансове регулювання полягає у регламентації фінансових відносин, тобто встановленні та дотриманні норм і правил, що регулюють відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням доходів та фондів фінансових ресурсів метою задоволення суспільних потреб.

Управління фінансами - це процес впливу на фінансові відносини і фінансові ресурси за допомогою спеціальних методів, спрямованих на реалізацію фінансової політики.

Предметом управління фінансами є регулювання фінансових потоків. При цьому **об'єктом управління фінансами** є фінансові відносини у сфері грошового обігу, централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються в усіх ланках фінансової системи держави.

Суб'єктом управління фінансами є господарський та фінансовий апарати системи органів управління в державі, галузі, на підприємстві, тобто на всіх рівнях.

Сутність **фінансового контролю** як поняття зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем змісту і відображення господарських операцій та вжиття заходів для їх розв'язання, усунення порушень, попередження в подальшому. Необхідно відмітити, що фінансовий контроль необхідно розглядати і як систему, якою є контролюючі суб'єкти, підконтрольні об'єкти та контрольні дії.

Суб'єкт контролю (контролюючий суб'єкт) – юридична чи фізична особа, яка спрямовує контрольні дії на власну діяльність або діяльність будь-якої особи, що перебувають в оточуючому господарському середовищі.

Предмет контролю – конкретний вид діяльності (відповідні фінансово-господарські операції) об'єкта контролю, на які спрямовуються контрольні дії суб'єкта контролю, при цьому використовуються такі вартісні показники, як прибуток, доходи, рентабельність, собівартість, витрати тощо.

Об'єкт контролю (підконтрольний об'єкт) – фізична чи юридична особа, на види діяльності якої спрямовуються контрольні дії

Контрольні дії – операції порівняння, зіставлення показників діяльності об'єкта контролю з певними нормами, нормативами, що здійснюються суб'єктами контролю з метою виявлення та блокування відхилень від зазначених норм.

Основними функціями фінансового контролю є:

- 1) інформаційна (надання інформації про здійснені операції, фінансовий стан);
- 2) профілактична (попередження порушень у фінансовій сфері);
- 3) мобілізуюча (пошук невикористаних резервів підвищення ефективності діяльності).

Питання для самоконтролю знань:

1. Що являє собою фінансова система за внутрішньою структурою?
2. Який існує взаємозв'язок між окремими сферами та ланками фінансової системи?
3. У чому сутність фінансової системи за організаційною структурою?
4. Які завдання покладено на Міністерство фінансів України?
5. Які існують типи фінансової політики?
6. Яким чином фінансова політика впливає на соціально-економічний розвиток суспільства?
7. Які складові фінансової політики?
8. У чому призначення фінансової стратегії?
9. Які завдання вирішуються через фінансову тактику?
10. Що таке фінансовий механізм?
11. Які складові елементи фінансового механізму?
12. Яким чином фінансовий механізм сприяє реалізації завдань фінансової політики?
13. У чому сутність і завдання фінансового планування?
14. Що являють собою індивідуальні та зведені фінансові плани?
15. Які існують методи фінансового планування?
16. З якою метою складається баланс фінансових ресурсів і витрат держави?
17. Що являють собою фінансові норми, нормативи, ліміти, резерви, стимули?
18. В чому призначення фінансового контролю?
19. Які є види фінансового контролю?
20. Які використовуються форми і методи фінансового контролю?

Рекомендована література:

Базова: [2, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 4, 6, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

ТЕМА 4. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Ключові слова: бюджет, бюджетна звітність, бюджетна інформація, бюджетна класифікація, бюджетне забезпечення, бюджетне кредитування, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, бюджетне регулювання, бюджетне фінансування, бюджетний дефіцит, бюджетний процес, бюджетний контроль, бюджетний менеджмент, бюджетний механізм, бюджетний облік, видатки бюджету, державний борг, державний бюджет, доходи бюджету, управління державним боргом.

Короткий опис теми:

Бюджет: за матеріальним змістом є фондом грошових коштів, сформованого з певною метою; як економічна категорія відображає економічні відносини щодо формування і використання сформованого грошового фонду; за юридичною природою є планом формування та використання фінансових ресурсів (доходів та витрат) протягом певного періоду.

В теорії публічних фінансів можна виділити наступні **види бюджетів:**

Центральні бюджети, що включають загальнодержавні та центральні для членів федерації бюджети, відображають відносини щодо формування і використання бюджету для фінансування заходів загальнодержавного (федерального) або регіонального (республіканського) масштабу.

Місцеві бюджети є фінансовою базою здійснення заходів місцевого значення. До бюджетів базового рівня належать бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, а до централізованих – обласні та районні бюджети.

Структуру державного бюджету можна зобразити наступним чином (рис. 1). Подібна структури застосовується і щодо місцевих бюджетів.

горизонтальний розріз

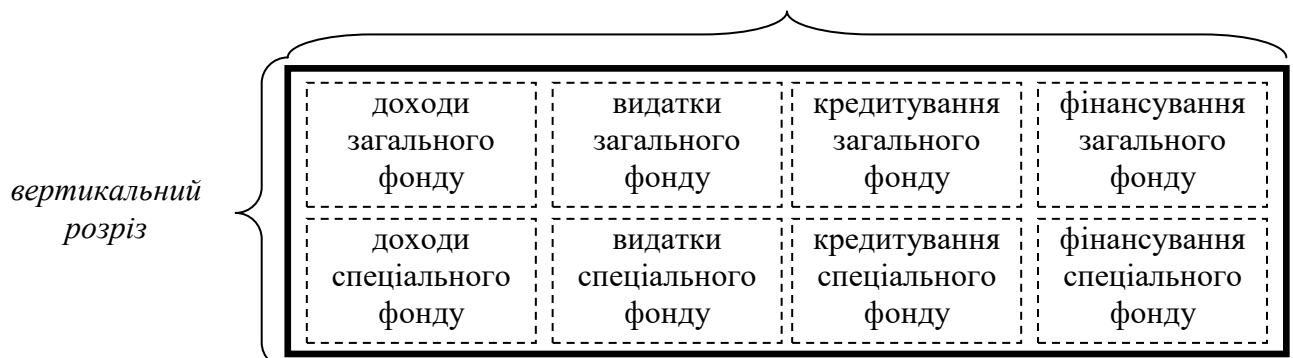

Рис. 1. Структура державного бюджету України

Складовими частинами *спеціального фонду бюджету* є :

- доходи бюджету, які мають цільове спрямування
- видатки бюджету, що здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету
- кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету з визначенням цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету)

- фінансування спеціального фонду бюджету.

Складовими частинами *загального фонду бюджету* є:

- всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету;
- всі видатки бюджету, що здійснюються за рахунок надходжень загального фонду бюджету;
- кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету без визначення цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок надходжень загального фонду бюджету);
- фінансування загального фонду бюджету.

Побудова державного бюджету на основі обраної моделі здійснюється на основі певних *принципів*, ключовими з яких є наступні:

Принцип повноти полягає у всебічному врахуванні фінансових потреб держави у бюджеті.

Принцип правдивості передбачає реальність та об'єктивність інформації на основі якої складається, затверджується і виконується державний бюджет.

Принцип єдності забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності.

Принцип гласності підкреслює необхідність оприлюднення інформації про хід розробки, прийняття, виконання державного бюджету і звітування про це. Інформацію щодо державного бюджету України можна знайти на офіційному сайті Верховної Ради України та Міністерства фінансів України.

Бюджетна класифікація пов'язана з необхідністю ефективного управління бюджетом, а саме для: складання і виконання державного та місцевих бюджетів; звітування про їх виконання; здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів влади; проведення фінансового аналізу; забезпечення загальнодержавної і міжнародної порівнянності бюджетних показників.

Бюджетний механізм – це сукупність згрупованих у підсистеми фінансових методів, форм, інструментів, важелів, у результаті впливу яких на розподільчі відносини, пов'язані з формуванням і використанням бюджетних коштів, відбуваються кількісні і якісні зміни соціально-економічних явищ і процесів як рушійної сили соціально-економічного розвитку та

забезпечується реалізація засад бюджетної політики, спрямованої на розв'язання проблем, які при цьому виникають.

Бюджетний менеджмент – це сукупність взаємопов'язаних дій (управлінських функцій), прийомів, методів, що направлені на керування бюджетними потоками, бюджетними ресурсами, централізованим фондом грошових коштів держави, основним фінансовим планом держави, бюджетною системою країни з метою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку суспільства та якісного виконання державою свої функцій.

Кожна система управління, включаючи й бюджетну, складається із двох взаємопов'язаних частин – *об'єкта і суб'єкта управління*.

Об'єктами бюджетного менеджменту є бюджетні потоки, бюджетні ресурси, централізований фонд грошових коштів держави, основний фінансовий план держави, доходи і видатки держави, бюджетна система держави.

Суб'єктом управління бюджетом є органи управління. На результати управління однаково впливає розуміння об'єкта і суб'єкта. Однак, між ними є певна підпорядкованість, яка обумовлена визначальним значенням об'єкта управління. Це означає, що органи управління зможуть ефективно управляти бюджетом тільки за однієї умови – досконалим знанням особливостей об'єктом управління.

Основною метою бюджетного менеджменту є формування теоретико-методологічних засад бюджетного менеджменту, обґрунтування його функцій, завдань, принципів, методів, а також визначення напрямів його розвитку з метою забезпечення підвищення ефективності формування і використання бюджетних ресурсів країни та вдосконалення бюджетного процесу відповідно до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку суспільства.

На всіх етапах розвитку суспільства актуальним постає вирішення проблем збалансування бюджетів, подолання бюджетного дефіциту та пошуку джерел його фінансування, що є визначальним для ефективної реалізації фінансової політики.

Бюджетним кодексом України **дефіцит бюджету** визначено як перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Крім того, *об'єктивними та суб'єктивними причинами, що обумовлюють виникнення бюджетного дефіциту є:*

- зниження темпів виробництва, неефективне функціонування галузей економіки, результатом чого є зменшення обсягів валового внутрішнього продукту;
- несвоєчасність структурних змін в економіці;
- зростання тіньової економічної діяльності;
- розвиток інфляційних процесів;
- недосконалість бюджетного планування;
- нераціональність структури бюджетних показників;

– нестабільність фінансового законодавства, політичної та економічної ситуації тощо.

Бюджетним кодексом визначено **державний борг** як загальну суму боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Для забезпечення фінансової стабільності в державі, прискорення економічного зростання, вирішення соціальних та зростання платоспроможності населення **основними цілями ефективного управління державним боргом повинні бути:**

- оптимізація рівня та структури державного боргу на довготривалий період;
- мінімізація витрат на обслуговування державного боргу та уникнення проблем фінансування державних інвестиційних програм у майбутньому;
- мінімізація впливу фінансування державного боргу на функціонування державних фінансів;
- уникнення значної економічної залежності від іноземного інвестування.

Питання для самоконтролю знань:

1. Яке місце займає бюджет держави у системі публічних фінансів?
2. Чим обумовлена необхідність виникнення бюджету?
3. У чому полягає сутність та призначення бюджету держави?
4. Що Ви розумієте під бюджетним механізмом?
5. Які Вам відомі складові елементи бюджетного механізму?
6. У чому полягає сутність бюджетного менеджменту і які його складові?
7. На яких рівнях здійснюється бюджетний менеджмент?
8. Що Ви розумієте під бюджетним дефіцитом?
9. Які причини обумовлюють наявність бюджетного дефіциту держави?
10. Які Вам відомі джерела фінансування бюджетного дефіциту?

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

ТЕМА 5. ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Ключові слова: бюджетне планування, бюджетний процес, державні доходи, доходи від операцій з капіталом, доходи державного бюджету,

неподаткові надходження, податкові надходження, ризики публічних фінансів, трансферти.

Короткий опис теми:

Відповідно до Бюджетного кодексу України *доходами бюджету* є податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ).

Класифікація державних доходів наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація державних доходів

Критерії класифікації	Види доходів
Залежно від повноти зарахування доходів до бюджету	закріплені – згідно з чинним законодавством повністю зараховуються до бюджету; регульовані – зараховуються у певному відсотковому відношенні
За частотою появи	звичайні – регулярно включаються в доходи; надзвичайні – з'являються в доходах за виняткових, але обґрунтованих обставин
Залежно від методів акумулювання бюджетних ресурсів	від продуктивної діяльності; від майна, майнових прав і державних угідь; податковий; позичковий; емісійний
За способом зарахування	загальний фонд, загальні – формують загальний фонд бюджету і не мають цільового використання; спеціальний фонд, спеціальні – зараховуються до спеціального фонду бюджету і використовуються на передбачені законодавством заходи
За розділами відповідно до Бюджетного кодексу	податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти

Раціонально побудована система доходів бюджету має вирішувати три найважливіші взаємопов'язані завдання: фіскальні, регулюючі та стимулюючі. У зв'язку з цим *процес формування дохідної частини бюджету має базуватись на таких принципах:*

Принцип *фіскальної ефективності* передбачає визначення оптимального рівня перерозподілу ВВП та національного багатства для забезпечення державу достатнім обсягом фінансових ресурсів.

Принцип *економічної ефективності* полягає у мінімізації витрат пов'язаних з адмініструванням податків та інших обов'язкових платежів.

Принцип *соціальної справедливості* забезпечується через участь всіх членів суспільства у наповненні бюджету відповідно до розмірів їх доходів та майнового статку.

Успішне вирішення питань формування доходів бюджету залежить від пошуку відповідних джерел. У фінансовій науці та практиці виокремлено дві групи таких джерел: внутрішні; зовнішні.

До внутрішніх джерел належать такі: національне багатство; ВВП;

емісія грошей.

За рахунок національного багатства забезпечують мобілізацію:

- методом формування доходів від майна і майнових прав: разових надходжень, зокрема виручки від реалізації державного і приватного майна;
- методом формування доходів від державних угод: платежів за ресурси, концесійних платежів. ВВП є джерелом надходжень при застосуванні:
 - методу формування доходів від продуктивної діяльності (підприємницької, державних послуг);
 - частки прибутку державних підприємств, державного мита, компенсаційних доходів;
 - методу формування доходів від майна і майнових прав: постійних (від здавання в оренду і корпоративних прав держави) надходжень;
 - податкового методу формування доходів: забезпечується мобілізація усіх податкових надходжень;
 - трансфертного методу формування доходів: мобілізуються трансферти від органів державного управління, трансферти з інших місцевих бюджетів.

Емісія грошей як джерела надходжень бюджету дає можливість сформувати у ньому емісійний дохід.

Зовнішні джерела наповнення доходів бюджету використовуються у процесі мобілізації:

- податковим методом: податків від зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів відносин;
- трансфертним методом: трансфертів від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій.

До доходів Державного бюджету України відповідно до Бюджетного кодексу України належать: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти.

Ефективне функціонування бюджетної системи та економіки в цілому пов'язане з оптимальним забезпеченням формування і виконання державного та місцевого бюджетів, тобто ***бюджетним процесом***.

Відповідно до визначення бюджетного процесу, його головним завданням є забезпечення повного та своєчасного формування фінансових ресурсів та раціональне їх використання для задоволення потреб суб'єктів фінансових відносин та суспільства в цілому.

Ключову роль у бюджетному процесі відіграє бюджетне планування, що дозволяє досягти збалансованості доходів та витрат під час реалізації бюджетної політики.

Бюджетне планування – це система заходів щодо визначення необхідного обсягу фінансових ресурсів, що централізується в бюджетах різних рівнів, в результаті розподілу (перерозподілу) ВВП та національного багатства, з метою сталого розвитку держави.

Питання для самоконтролю знань:

1. Яке місце доходи бюджету посідають у складі доходів держави?
2. У чому полягають сутність доходів бюджету?
3. Визначте фактори, що впливають на доходи бюджету.
4. Дайте визначення поняття «надходження бюджету».
5. Дайте визначення поняття «державні доходи».
6. Назвіть групи державних доходів.
7. Охарактеризуйте основні методи формування доходів бюджету.
8. Джерела формування державних доходів.
9. Назвіть види доходів за частотою появи.
10. Перелічіть доходи загального фонду державного бюджету.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 18, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10]

ТЕМА 6. ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ

Ключові слова: база оподаткування, загальнодержавні податки, майнові податки, місцеві податки і збори, непрямі податки, прямі податки, об'єкт оподаткування, платник податку, носій податку, одиниця оподаткування, податки, податки на споживання, податкова політика, податкова робота, податкова система, податковий звіт, податковий період, податкові пільги, прямі податки, система оподаткування, ставка податку, суб'єкт податку.

Короткий опис теми:

Податки - це система обов'язкових платежів підприємств, організацій, установ та населення, що є одним з основних джерел формування доходів державного бюджету на всіх його рівнях. За економічною суттю, податки є відносинами, які виникають між державою та юридичними й фізичними особами з приводу примусового відчуження нею частини новоствореної вартості в грошовій формі, її вилучення і перерозподілу для фінансування державних видатків.

За формою оподаткування податки поділяються на прямі і непрямі.

Прямі податки встановлюються безпосередньо щодо платників, їх розмір залежить від масштабів об'єкта оподаткування. Прямі податки сприяють такому розподілу податкового тягаря, при якому більше платять ті члени суспільства, які мають вищі доходи. Такий принцип оподаткування більшістю економістів світу визначається найсправедливішим. Разом з тим форма прямого оподаткування потребує і складного механізму стягнення податків, бо виникають проблеми обліку об'єкта оподаткування й ухилення

від сплати. Тому, незважаючи на «справедливість» (у лапках не тому, що це сумнівно, а тому, що не існує абсолютної справедливості) прямих податків, податкова система не може обмежуватися тільки ними. Це був би однобокий підхід, який згубний для будь-якої системи.

Непрямі податки встановлюються в цінах товарів і послуг, їх розмір для окремого платника прямо не залежить від його доходів. Підкреслюємо, тільки прямо, бо оскільки непрямі податки включаються в ціни, то їх платить в абсолютному розмірі більше той, хто більше споживає, а більше споживає той, хто має вищі доходи. Об'єктом оподаткування непрямыми податками виступають витрати, оскільки податки сплачуються під час купівлі товарів та послуг.

Головні елементи системи оподаткування наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Головні елементи системи оподаткування

Елемент оподаткування	Що виражає	Зміст
Суб'єкт або платник податку	Хто сплачує	Фізична чи юридична особа, на яку законом покладено обов'язок утримувати та перераховувати податок до бюджету
Об'єкт оподаткування	Що підлягає оподаткуванню	Визначається в залежності від виду податку (прибуток, додана вартість, заробітна плата, сукупний дохід, тощо)
Одиниця оподаткування	Як обчислюється	Фізичний вимір об'єкта оподаткування (наприклад, гектар при оподаткуванні землі)
Джерело сплати податку	З чого сплачується	Дохід платника, з якого він сплачує податок (заробітна плата, сукупний дохід, прибуток, тощо)
Податкова ставка	Скільки сплачується	Розмір податку на одиницю оподаткування (універсальний і диференційований) тверді, процентні, прогресивні, регресивні)
База оподаткування	Скільки підлягає оподаткуванню	закріплена законодавчо частина доходів чи майна платника податків, яку враховують при розрахунку суми певного податку (за вирахуванням податкових пільг)
Термін сплати податку	Коли сплачується	законодавчо встановлений термін внесення до бюджету податків, належних до сплати за відповідний період
Податкові пільги	Що (скільки) не оподатковується	повне або часткове звільнення юридичних або фізичних осіб від податків
Податкова квота	Яка частка доходу	Частка податку в доході платника (сума доходу, яка перераховується в бюджет через податкову систему.

Податковим кодексом України (далі - ПКУ) в Україні встановлено загальнодержавні та місцеві податки та збори - ст. 8 ПКУ.

До загальнодержавних податків належать (п. 9.1 ст. 9 ПКУ):

- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- податок на додану вартість;

- акцизний податок;
- екологічний податок;
- мито;
- рентна плата.

До місцевих податків належать (п. 10.1 ст. 10 ПКУ):

- єдиний податок;
- податок на майно (складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю (п. 265.1 ст. 265 ПКУ).

До місцевих зборів належать (п. 10.2 ст. 10 ПКУ):

- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

Відповідно ст. 4 Податкового Кодексу України податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах:

1. *загальність оподаткування* - кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені цим Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями цього Кодексу;

2. *рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації* - забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

3. *невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;*

4. *презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;*

5. *фіскальна достатність* - встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

6. *соціальна справедливість* - встановлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

7. *економічність оподаткування* - встановлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

8. *нейтральність оподаткування* - встановлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

9. *стабільність* - зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх

ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

10. *рівномірність та зручність сплати* - установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

11. *єдиний підхід до встановлення податків та зборів* - визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

Питання для самоконтролю знань:

1. У чому полягає економічна сутність податків?
2. Які функції виконують податки?
3. Які існують відмінності між податками, платежами і відрахуваннями?
4. Які виділяються елементи систем оподаткування?
5. За якими ознаками класифікують податки?
6. Які існують способи утримання податків?
7. Що таке податкова політика?
8. Які критерії успішного проведення податкової політики?
9. Як визначається сутність податкової системи і в чому її відмінності від системи оподаткування?
10. На яких принципах базується побудова податкової системи?

Рекомендована література:

Базова: [2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [1, 5, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5, 6, 9, 10]

ТЕМА 7. СИСТЕМА ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Ключові слова: бюджетна програма, бюджетне асигнування, бюджетне зобов'язання, бюджетне призначення, бюджетне фінансування, Бюджетний кодекс України, видатки бюджету, витрати бюджету, відкрите асигнування, державна позика, державний кредит, державні видатки, державні гарантії, державні кредитні інвестиції, програмно-цільовий метод.

Короткий опис теми:

Державні видатки – це грошові відносини, які складаються між державою і юридичними та фізичними особами в процесі розподілу й споживання частини вартості валового національного продукту, використання фондів фінансових ресурсів.

Видатки бюджетів характеризуються певними спільними і відмінними рисами, що дає можливість їхню наукову **класифікацію** здійснювати за різними ознаками.

Так, *за роллю і місцем видатків у виробництві ВВП* їх можна поділити на дві групи: видатки, пов'язані з розвитком виробничої сфери; видатки, за допомогою яких забезпечується функціонування і розвиток сфери суспільних послуг.

Розрізняючи *роль у відтворюючих процесах*, видатки бюджетів ділять на: поточні; капітальні.

Враховуючи поділ видатків *за соціально-економічним змістом та суспільним призначенням*, виділяють п'ять груп: видатки на економіку; видатки на соціально-культурні заходи; видатки на соціальний захист населення; видатки на оборону; видатки на управління.

За рівнями бюджетної системи розрізняють: видатки Державного бюджету України; видатки місцевих бюджетів.

За функціональним призначенням видатки бюджетів відповідно до функцій держави згідно з Бюджетним кодексом України та функціональною класифікацією діляться на десять таких груп: загальнодержавні функції; оборона; громадський порядок, безпека та судова влада; економічна діяльність; охорона навколишнього природного середовища; житлово-комунальне господарство; охорона здоров'я; духовний та фізичний розвиток; освіта; соціальний захист та соціальне забезпечення.

Класифікація видатків *за відомчим призначенням* здійснюється відповідно до відомчої класифікації, де кількість груп залежить від кількості головних розпорядників бюджетних коштів.

За цільовим призначенням видатки бюджетів поділяються на конкретні види відповідно до економічної класифікації. Такий підхід дає можливість забезпечувати ефективний фінансовий контроль за цільовим використанням коштів бюджету.

Програмне призначення передбачає поділ видатків за відповідними бюджетними програмами. Такі програми можуть бути довго-, середньотерміновими і річними.

За характером проведення і списання видатки бюджетів ділять на: касові; фактичні.

Використовуючи бюджетні важелі та інструменти розподілу і перерозподілу ВВП, держава за допомогою прямих і непрямих форм бюджетного фінансування зможе суттєво змінити економічні пропорції, особливо щодо галузевої та територіальної структур суспільного виробництва. Видатки бюджету у ринкових умовах доцільно переорієнтовувати у напрямку їхнього впливу на господарську кон'юнктуру і рівень ділової активності підприємств, організацій, установ та галузей вітчизняної економіки.

Бюджетне фінансування – це сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави, які здійснюються шляхом безповоротного та безоплатного

надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом. Основою для бюджетного фінансування є затверджений бюджет і бюджетний розпис. Бюджетне фінансування здійснюється у встановленому Бюджетним кодексом України порядку органами Державної казначейської служби України.

Державний кредит є особливою ланкою фінансової системи України, оскільки не має ні відокремленого фонду, ні відособленого фонду управління.

Державний кредит – це сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади та управління, з однієї сторони, та фізичними та юридичними особами – з іншої, при яких держава виступає в якості позичальника, кредитора та гаранта

Питання для самоконтролю знань:

1. Що таке видатки бюджету?
2. За якими ознаками класифікуються видатки? 3
3. Що таке поточні видатки?
4. Які видатки виокремлюють за цільовим призначенням?
5. Як класифікують видатки за рівнем бюджетної системи?
6. Які існують видатки за формою бюджетного фінансування?
7. Які видатки здійснюються з Державного бюджету України?
8. З якого бюджету здійснюються видатки на обслуговування державного боргу?
9. З якого бюджету здійснюються видатки на освіту?
10. На що спрямовуються кошти бюджету розвитку?

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 4, 6, 7, 8, 12, 15, 16, 18, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10]

ТЕМА 8. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ

Ключові слова: агенція місцевого економічного розвитку (АМЕР), антикризові інструменти місцевого економічного розвитку, аутсорсинг, бізнес-інкубатор, бюджетна програма, бюджетне асигнування, бюджетне зобов'язання, видатки місцевих бюджетів, доходи місцевих бюджетів, дуальна освіта, індустріальний парк, інформаційний супровід і координація діяльності, кластер, кооператив, кошторис, краудфандинг, місцевий бюджет, місцевий економічний розвиток, місцевий кредит, місцеві запозичення, місцеві фінанси, неподаткові надходження, паспорт бюджетної програми місцевого бюджету, податкові надходження, програмно-цільовий метод, револьверний фонд, розпорядники бюджетних коштів, соціальна підтримка

ВПО, соціальне підприємництво, стейкхолдери місцевого економічного розвитку, тимчасове / соціальне житло, фінансовий лізинг, центр залучення інвестицій.

Короткий опис теми:

Місцеві фінанси – система економічних відносин, пов'язаних із формуванням і використанням доходів та фондів фінансових ресурсів територіальних громад і місцевих органів влади з метою виконання делегованих та закріплених за ними вищими органами влади функцій і завдань.

Основними складовими місцевих фінансів як складової сфери публічних фінансів є місцеві бюджети та місцевий кредит.

Місцевий бюджет є фінансовою категорією, що відображає відносини пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фонду фінансових ресурсів, призначеного для фінансування органами місцевого самоврядування своїх функцій. Відповідно до Бюджетного кодексу України до місцевих бюджетів в Україні належать бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст.

Місцевий кредит відображає кредитні відносини, в яких органи місцевої влади виступають в якості позичальника, гаранта або кредитор. До суб'єктів місцевого кредиту також належать юридичні та фізичні особи, держава, закордонні органи управління, іноземні комерційні банки, міжнародні організації.

Місцеві фінансові ресурси – це сукупність фондів грошових засобів, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і спрямовуються на економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць

Доходи місцевих бюджетів – це грошові надходження, що отримуються за рахунок різноманітних законних джерел, є необхідними для забезпечення виконання завдань та реалізації функцій ОМС, а також для задоволення потреб населення. Доходи місцевих бюджетів розподіляються на доходи загального фонду та доходи спеціального фонду. Доходи місцевих бюджетів складаються з податкових надходжень, неподаткових надходжень та трансфертів. 96% **податкових надходжень** формують загальний фонд, і лише 4% - спеціальний.

Видатки місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади.

Місцевий економічний розвиток — це процес взаємодії та синергії дій органу місцевого самоврядування, бізнес-спільноти, інституцій громадянського суспільства та інституційних партнерів, активних мешканців громади з метою сталого соціально-економічного розвитку громади та підвищення якості життя її мешканців.

Сучасні умови війни зумовили присутність нових учасників процесу місцевого економічного розвитку в громадах – внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та релокованого бізнесу, а також формування нових типів взаємодії та комунікаційних мереж. Більше того, зростання ролі безпекового фактора спричинило зміну інтересів стейкхолдерів місцевого економічного розвитку.

Основними антикризовими і розвитковими інструментами місцевого економічного розвитку є:

Фінансовий лізинг – інструмент, який дозволяє залучати фінансові ресурси приватного сектору для розвитку матеріально-технічної бази комунального господарства (громадського транспорту, збору й вивезення ТПВ та ін.), оновлення високовартісного обладнання закладів охорони здоров'я, освіти тощо, модернізації та створення об'єктів ЖКГ (мереж і об'єктів тепло-, енерго-, водопостачання, будівництва житла, об'єктів соціальної інфраструктури, поводження з відходами тощо).

Аутсорсинг – це інструмент, який передбачає залучення органами місцевого самоврядування на договірних засадах сторонніх організацій для забезпечення виконання ними окремих повноважень ОМС із забезпечення життєдіяльності громади.

Індустріальний парк – виділена у межах територіальної громади і облаштована відповідною інфраструктурою (інженерними комунікаціями) територія для ведення господарської діяльності у сфері переробної промисловості, переробки промислових та побутових відходів, науково-технічної діяльності тощо.

Агенція місцевого економічного розвитку (АМЕР) – інституція, діяльність якої спрямована на втілення стратегічних програм та проектів розвитку територіальної громади / кількох громад, району, які вона охоплює своїми послугами.

Центр залучення інвестицій – це інституція, діяльність якої спрямована на формування і поширення інформації про інвестиційні можливості і переваги території, та яка здійснює супровід бізнес-інвестицій у територіальну громаду.

Бізнес-інкубатор – організація, діяльність якої спрямована на підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва на ранніх стадіях їх діяльності шляхом надання на певних умовах на визначений час спеціально обладнаних приміщень й іншого майна, консультаційних, бухгалтерських, юридичних та інших послуг.

Кооператив – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних й інших потреб на засадах самоврядування (Закон України «Про кооперацію»).

Кластер – це об'єднання пов'язаних між собою підприємств, установ та організацій одного або різних видів діяльності, які географічно близько розташовані і взаємодіють в певній галузі для досягнення спільної мети.

Краудфандинг – публічний збір коштів серед значної кількості

фізичних осіб та організацій на добровільній основі з метою реалізації конкретного проєкту (або підтримки певної інституції), ініціаторами якого є фізичні особи, організації, органи місцевого самоврядування та інші.

Револьверний фонд – фінансовий інструмент, який передбачає створення територіальною громадою фонду грошових коштів для надання позик суб'єктам економіки на реалізацію певних цілей, які відповідають стратегічним пріоритетам економічного розвитку громади; оскільки кошти видаються на поворотній основі, після повернення вони знову спрямовуються для надання позик.

Соціальне підприємництво – інструмент соціальної підтримки, пов'язаний зі здійсненням підприємницької діяльності, метою якої є не лише отримання прибутку, а й досягнення соціального і/або екологічного ефекту.

Дуальна освіта – інструмент місцевого економічного розвитку, спрямований на стимулювання зайнятості мешканців громади і забезпечення місцевого бізнесу кваліфікованим персоналом через пропозицію здобувачам способу навчання, за яким теоретичний матеріал опановується в закладі з педагогом, а практичне навчання проходить безпосередньо на виробництві.

Тимчасове / соціальне житло – інструмент соціальної підтримки, пов'язаний із забезпеченням осіб, які потребують соціального захисту та внутрішньо переміщених осіб житлом, умовою якого є збереження права власності держави або територіальної громади на домоволодіння.

Соціальна підтримка ВПО – напрям діяльності органу місцевого самоврядування, який актуалізувався в умовах війни та внутрішнього переміщення великої кількості осіб.

Інформаційний супровід і координація діяльності – це інструмент інформаційно-координаційного супроводу місцевого економічного розвитку, який передбачає діяльність органу місцевого самоврядування у двох напрямках:

- 1) формування інформаційної стратегії та задіяння ефективних каналів розповсюдження інформації для її донесення до зацікавлених груп одержувачів;
- 2) налагодження взаємодії та координація дій стейкхолдерів місцевого економічного розвитку (зокрема, координація реалізації проєктів, програм тощо).

Питання для самоконтролю знань:

1. Яким чином побудована система доходів місцевих бюджетів України?
2. Які є види доходів місцевих бюджетів України?
3. Яка структура доходів місцевих бюджетів України?
4. Охарактеризуйте залежність місцевих бюджетів від трансфертів.
5. Обґрунтуйте шляхи зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів.
6. Охарактеризуйте структуру видатків місцевих бюджетів України за економічною класифікацією.
7. Яка структура видатків місцевих бюджетів України за

функціональною класифікацією?

8. За яких умов місцевий бюджет може отримати базову дотацію з державного бюджету?

9. На основі чого розподіляється освітня субвенція між відповідними місцевими бюджетами?

10. На основі чого розподіляється медична субвенція між відповідними місцевими бюджетами?

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [3, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

ТЕМА 9. ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ФОНДИ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: державний цільовий фонд, позабюджетний соціальний фонд, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страховий внесок, обов'язковий збір, солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, недержавне пенсійне забезпечення, пенсія, соціальна виплата.

Короткий опис теми:

Пенсійний фонд України (ПФУ) створений у 1991 році на виконання Закону України «Про пенсійне забезпечення» як самостійний фінансовий інститут у формі позабюджетного фонду. У системі фінансового менеджменту він є центральним органом виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Основними завданнями Пенсійного фонду України є:

- реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;

- внесення пропозицій Міністрові соціальної політики щодо забезпечення формування державної політики із зазначених питань;

Підставою для створення ***Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття*** стало прийняття 2 березня 2000 р. Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Він є цільовим позабюджетним страховим фондом, некомерційною самоврядною організацією.

Джерела Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття:

- частина ЄСВ;
- суми фінансових санкцій, застосованих до підприємств, установ, організацій і фізичних осіб за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів Фонду, недотримання законодавства про зайнятість населення, а також суми адміністративних штрафів, накладених відповідно до закону на посадових осіб і громадян за такі порушення;
- прибуток, одержаний від використання тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів, розміщеного на депозитному рахунку;
- благодійні внески підприємств, установ, організацій і фізичних осіб тощо.

Основні статті витрат Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття охоплюють:

- 1) виплату матеріального забезпечення:
 - допомоги по безробіттю, у тому числі одноразову її виплату для організації безробітними підприємницької діяльності;
 - допомоги по частковому безробіттю;
 - матеріальної допомоги в період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного;
 - допомоги на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні;
- 2) надання соціальних послуг:
 - сприяння у працевлаштуванні;
 - професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації в навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях;
 - фінансування організації оплачуваних громадських робіт для безробітних;
 - надання роботодавцю дотації на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних;
 - інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням;
- 3) відшкодування ПФУ витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію окремих категорій громадян тощо.

Питання для самоконтролю знань:

1. Через які функції виявляється інституційне призначення соціального страхування?
2. Що слід розуміти під соціальним ризиком?
3. Що в Україні розуміють під загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням?
4. Залежно від страхового випадку які виділяють види загальнообов'язкового державного соціального страхування:?

5. Які основні функції пенсійної системи України?
6. За рахунок яких джерел формуються доходи Пенсійного фонду України?
7. Від чого залежить ефективна діяльність Пенсійного фонду України?
8. Що може бути причиною необґрунтованого продовження терміну тимчасової непрацездатності?
9. Які основні чинники формування безробіття?
10. Вирішенню яких складних проблем має сприяти Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття?

Рекомендована література:

Базова: [2, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [20]

Інформаційні ресурси: [5, 7, 8, 9]

ТЕМА 10. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: аномально низька ціна, аукціон, відкриті торги, відкриті торги з публікацією англійською мовою, договір про закупівлю, допорогові закупівлі, е-каталог, життєвий цикл, закупівельна діяльність, конкурентний діалог, неціновий критерій, оскарження процедур закупівель, переговорна процедура закупівлі, період уточнень, рамкові угоди, редукціон, спрощені закупівлі, тендер, тендерна документація, тендерний комітет, торги з обмеженою участю, уповноважена особа/особи, централізовані закупівельні організації, Prozorro.

Короткий опис теми:

У Законі України «Про публічні закупівлі» визначено три *способи організації здійснення закупівельної діяльності*, а саме шляхом:

- створення тендерного комітету;
- призначення уповноваженої особи/осіб;
- створення централізованих закупівельних організацій.

Тендерний комітет (ТК) – це службові (посадові) та інші особи замовника, призначені відповідальними за організацію та проведення процедур закупівлі згідно із Законом.

Уповноважена особа/особи (УО) – службова (посадова) чи інша особа, яка є працівником замовника і визначена відповідальною за організацію та проведення процедур закупівлі/ спрощених закупівель згідно з Законом на підставі власного розпорядчого рішення замовника або трудового договору (контракту).

Централізовані закупівельні організації (ЦЗО) – юридичні особи державної або комунальної власності, що визначаються Кабінетом Міністрів

України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування як замовники, які організують і проводять тендери та закупівлі за рамковими угодами в інтересах замовників відповідно до Закону.

З 19 квітня 2020 року вступила в дію нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі», відповідно до якої змінились пороги для проведення закупівель, відповідальні за закупівлі, з'явилися нові процедури тощо.

Визначати потребу, планувати та оприлюднювати закупівлі можуть одночасно тендерний комітет та уповноважена особа. Замовник у Положенні про тендерний комітет та уповноважену особу (осіб) самостійно визначає та розподіляє їх функціональні обов'язки. При цьому слід врахувати, що за планування та проведення спрощених закупівель відповідає виключно уповноважена особа.

Розглянемо **строки публікації документів у Prozorro**.

Оголошення про проведення відкритих торгів – не пізніше ніж за 15 днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій, якщо вартість закупівлі не перевищує межі, встановлені у частині 3 статті 10 Закону, та не пізніше 30 днів у разі перевищення таких меж;

Оголошення про проведення конкурентного діалогу – не пізніше ніж за 15 днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій, якщо вартість закупівлі не перевищує межі, встановлені у частині 3 статті 10 Закону, та не пізніше 30 днів у разі перевищення таких меж.

Оголошення з відомостями про укладену рамкову угоду (у разі здійснення закупівлі за рамковими угодами) – не пізніше ніж через 7 днів з дня укладення рамкової угоди.

Замовник повинен протягом 3 робочих днів з дня оприлюднення звернення учасника надати роз'яснення на звернення та оприлюднити його в електронній системі закупівель відповідно до статті 10 Закону. Роз'яснення має бути оприлюднене протягом одного дня з дня прийняття рішення про надання роз'яснень.

Спрощені закупівлі – придбання замовником товарів, робіт і послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 50 тис. грн та є меншою за вартість, що встановлена у пунктах 1 і 2 частини 1 статті 3 Закону, шляхом проведення «спрощеної закупівлі» через систему Prozorro.

Електронний каталог «Prozorro Market» (e-каталог) – систематизована база актуальних пропозицій, що формується та супроводжується централізованою закупівельною організацією в електронній системі закупівель та використовується замовником з метою відбору постачальника товару (товарів), вартість якого (яких) є меншою за вартість, що встановлена у пунктах 1 і 2 частини 1 статті 3 Закону «Про публічні закупівлі».

Відкриті торги (ВТ) – основна процедура закупівель у Prozorro.

Конкурентний діалог – це процедура закупівлі, яка проводиться замовником у разі неможливості визначити необхідні технічні, якісні

характеристики робіт або визначити вид послуг і для прийняття рішення про закупівлю необхідно провести переговори з учасниками процедури закупівлі.

Переговорна процедура може застосовуватись як виняток відповідно до ст. 13 Закону та є неконкурентною процедурою закупівлі. Переговорна процедура закупівлі принципово відрізняється від інших процедур (відкритих торгів і конкурентного діалогу) наступним: під час проведення переговорної процедури закупівлі не проводиться аукціон; переговорна процедура не передбачає створення та публікацію тендерної документації; строки проведення цієї процедури є мінімальними і можуть становити 11 днів (6 днів при певних умовах); замовник використовує переговорну процедуру як виняток і лише при наявності та документальному підтвердженні однієї із підстав, що перераховані в частині 2 статті 40 Закону.

Основна сфера застосування цієї процедури **рамкових угод** – закупівля товарів та послуг широкого вжитку з можливістю укладення договору (рамкової угоди) з декількома постачальниками строком до 4 років.

Тендерна документація (ТД) – головний документ замовника, який він використовує для того, щоб максимально описати, що він хоче купити, та визначити вимоги до учасників закупівлі.

Редукціон (або аукціон на зниження ціни) – це один з етапів закупівлі, проведеної за допомогою електронної системи публічних закупівель.

Алгоритм проведення аукціону однаковий для всіх типів закупівель. Замовнику не обов'язково «бути присутнім», тобто переходити за посиланням та спостерігати за перебігом аукціону. Тим паче, якщо участь беруть велика кількість постачальників, він може затягнутись по часу на годину-півтори.

Призначення дати та часу аукціону є сигналом для замовника, що на його закупівлю було подано дві або більше пропозицій, тобто її можна вважати конкурентною. Замовник не призначає дату та час аукціону, вона визначається електронною системою автоматично. Аукціон може відбуватися виключно в робочий час та робочі дні. Аукціони не призначаються на вихідні/святкові дні та не починаються раніше 11 ранку.

На етапі оголошення замовник визначає у грошовому або відсотковому виразах крок аукціону – мінімальна сума, на яку учасник може знизити свою ставку під час аукціону. Під час кожного раунду в учасника є 2 хвилини для того, щоб знизити свою ставку не менше, ніж на крок аукціону, або залишити її без змін.

Пониження ставок відбувається по черзі, починає учасник, пропозиція якого на початок кожного раунду є найбільшою з-поміж конкурентів. Учасник має право не знижувати свою цінову пропозицію. У такому випадку його початкова ставка буде його фінальною ціною пропозицією.

Назви компаній-учасниць аукціону залишаються невідомими до та під час аукціону. Лише по його завершенні електронна система розкриває учасників та дає можливість відслідкувати, як вони змінювали свої цінові пропозиції протягом аукціону.

Аукціон триває три раунди незалежно від того, чи знижують учасники свої ставки. У той же час знизити свою цінову пропозицію постачальник може на будь-якому раунді під час своєї черги.

Аномально низька ціна (далі – АНЦ) є своєрідним запобіжником від цінового демпінгу. Часом замовники під час проведення закупівель стикались з ситуацією, коли учасник подавав пропозицію з ціною, значно нижчою з-поміж інших учасників, підстав відхилити яку немає. Як наслідок, учасник процедури закупівлі потім за допомогою додаткових угод нівелює свої ж результати.

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» **договір про закупівлю** – господарський договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару.

Відповідальність за порушення норм Закону України «Про публічні закупівлі» передбачена статтею 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Органом контролю є Державна аудиторська служба України, яка займається контролем та моніторингом публічних закупівель.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сфера застосування Закону України «Про публічні закупівлі».
2. Охарактеризуйте принципи здійснення публічних закупівель.
3. Уповноважений орган, функції та повноваження уповноваженого органу.
4. Електронна система електронних торгів «PROZORRO».
5. Замовник, розпорядник державних коштів.
6. Уповноважена особа з питань публічних закупівель, функції, завдання, відповідальність.
7. Перелік критеріїв та методика оцінки тендерних пропозицій.
8. Розмір, вид та умови надання забезпечення тендерних пропозицій.
9. Підстави та порядок відміни торгів.
10. Підстави та порядок визнання торгів такими, що не відбулися.
11. Договір поставки, предмет та сторони договору.
12. Якісні та технічні характеристики предмета закупівлі.
13. Види відповідальності за невиконання умов договору.
14. Контролюючі органи в сфері державних закупівель.
15. Оскарження процедур закупівель.

Рекомендована література:

Базова: [2, 5, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [2, 4, 6, 13, 15, 16, 18]

Інформаційні ресурси: [7, 11]

ТЕМА 11. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Ключові слова: бюджетний менеджмент, вимогання, державна стратегія, державний фінансовий менеджмент, зловживання, корупція в системі публічних фінансів, лобіювання, непотизм (дружба або «кумівство»), нормативно-правові інструменти управління публічними фінансами, розкрадання, розтрата, управління публічними фінансами, фінансовий менеджмент публічних фінансів, фінансовий менеджмент, хабарництво, шахрайство.

Короткий опис теми:

Фінансовий менеджмент публічних фінансів – це сукупність загальних та спеціальних інструментів, які спрямовані на реалізацію управлінських функцій суб'єктами державної, комунальної та приватної форм власності задля ефективної реалізації функцій держави у всіх означених сферах.

Порівняльна характеристика суміжних дефініцій у сфері управління

Метою фінансового менеджменту у публічній сфері є вироблення рішень щодо управління публічними фінансами у процесі їхнього руху та у межах структур усіх форм власності, які його забезпечують.

Об'єктом фінансового менеджменту у публічній сфері є публічні фінанси, а до суб'єктів відносять органи державної влади і місцевого самоврядування, фінансові державні органи, керівництво підприємницьких структур державної, комунальної, приватної форм власності, які є постійними або тимчасовими учасниками публічної сфери.

Предметом фінансового менеджменту публічних фінансів є процеси утворення та розподілу публічних централізованих і децентралізованих фондів коштів, які є необхідними для виконання державою та місцевим самоврядуванням своїх функцій.

Фінансовий менеджмент у публічній сфері забезпечує виконання відповідних йому **специфічних функцій**, до яких відносяться:

- прогнозування та стратегічне бюджетне планування (результат – вироблені стратегії соціально-економічного розвитку держави та регіонів);
- поточне бюджетне планування (результат – загальнодержавний та місцеві бюджети, програми реалізації стратегій із зазначенням кошторисів напрямів);
- оперативне фінансове планування (результат – бюджетні розписи, плани доходів та видатків, плани асигнувань за їхніми видами та ін.);
- облік виконання бюджетів, який дозволяє оцінити стан визначеного об'єкта управління на певну дату з врахуванням певного проміжку часу;
- контроль за виконанням бюджетів може виступати у державній та громадській формах та є присутнім на всіх етапах бюджетного процесу.

Нормативно-правові інструменти управління публічними фінансами – це механізми реалізації держави управлінських функцій з метою задоволення суспільних потреб через фонди публічних коштів.

Методологічне забезпечення управління публічними фінансами, відповідно до потреби покращення його нормативно-правового забезпечення, є невід’ємним елементом підвищення ефективності цього процесу. Насамперед, це нормативний документ, у якому визначаються стратегічні напрями розвитку сфери публічних фінансів та підходи до їх управління.

Державна стратегія – це нормативний документ, у якому визначаються стратегічні напрями розвитку господарських та підходи до управління ними.

Мета державних стратегій – визначення завдань та інструментів для розв’язання соціальних проблем, підвищення рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення і, як наслідок, створення умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та розвитку бізнес-середовища. Виконання таких стратегій фінансується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел.

Складовими елементами державних стратегій є:

- результати аналізу соціально-економічного розвитку регіонів,
- характеристика основних проблем розвитку регіонів,
- основні пріоритети державної регіональної політики на відповідний період,
- стратегічні цілі та напрями розвитку регіонів,
- основні завдання розвитку регіонів та етапи їх виконання,
- очікувані результати реалізації.

Зараз в Україні чинні такі державні стратегії у сфері публічних фінансів:

- Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки,
- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки,
- Національна економічна стратегія на період до 2030 року.

Сутність управління публічними фінансами полягає в тому, що за будь-якого типу економічних відносин держава повинна забезпечувати фінансовими ресурсами загальносуспільні потреби, які неможливо забезпечити через ринкові відносини, і за допомогою правових засобів задовольнити публічні фінансові інтереси, що впливатиме на формування та використання приватних фінансів.

Аналіз управління публічними фінансами в Україні дає змогу виявити такі **основні проблеми**, які існують у цій сфері:

- значна неструктурованість та нечіткість нормативно-правової бази;
- відсутність єдиного простору адміністративно-правового регулювання управління публічними фінансами;

- відсутність чіткої і прозорої регламентації бюджетного адміністрування на законодавчому рівні;
- невпорядкованість управлінських відносин у сфері публічних фінансів;
- дублювання повноважень владних інституцій, бюрократизм та корупція;
- недосконалий судовий перегляд актів публічного адміністрування.

Необхідність реформування публічної адміністрації пов'язано також з невідповідністю чинної системи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування до принципів демократії та європейських стандартів, надмірною централізацією їх.

Причини існуючих проблем:

- неефективна організація діяльності міністерств;
- малораціональна система органів виконавчої влади на центральному рівні;
- неефективна організація публічної влади на регіональному та місцевому рівнях;
- неефективне місцеве самоврядування;
- відсутність паритетних засад у відносинах особи з такими органами.

Одним із шляхів удосконалення системи управління публічними фінансами в Україні є формування моделі «належного управління публічними фінансами»:

- забезпечення системності реформування публічного управління та публічних фінансів;
- перспективні форми стимулювання роботи персоналу – це створення спеціалізованої служби в органах, що управляють публічними фінансами, та введення спеціальних надбавок до окладу державного службовця;
- систематизація положень законодавчих і підзаконних нормативних актів щодо підстав і порядку притягнення до фінансової відповідальності;
- створення інтегрованої інформаційної системи управління публічними коштами як інформаційно-телекомунікаційної системи, що є частиною електронного урядування.

На сьогоднішній день корупція в системі публічних фінансів набирає все більших масштабів, та, безумовно, підриває не тільки економіку, але й державну безпеку України. Корумпована влада, судові органи чи будь-які інші державні органи насамперед завдають шкоди суспільству, адже своїми діями не тільки порушують чітко встановлені норми права, але й дозволяють особам вчиняти суспільно-небезпечні дії, за які вони потім можуть відкупитися, щоб уникнути покарання. Дане суспільне явище негативно проявляється в використанні своїх повноважень посадовими особами, політичними діячами чи службовими особами задля отримання коштів з метою особистого збагачення.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», **корупція** – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з

метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Найбільш поширеними формами корупції вважаються:

1. *Хабарництво* – це сплата фіксованої суми, певного відсотка від контракту або будь – якої іншої послуги, за виконання якої сплачуються кошти.

2. *Шахрайство* – поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди або вигоди третьої сторони; яка охоплює і хабарництво, і розтрату.

3. *Розкрадання* – умисне незаконне привласнення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища.

4. *Розтрата* – це ситуація, коли посадовець використовує державну установу систематично для того, щоб забезпечити та розширити власні приватні бізнес – інтереси. Наприклад: процеси неправомірної приватизації, коли державна власність переходить у приватні руки за ціною, яка нижча за ринкову.

5. *Вимагання* – примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність.

6. *Непотизм* (дружба або «кумівство»), що призводить до виникнення несправедливих великих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади, пільгової купівлі власності, доступу до твердих валют тощо.

7. *Зловживання* – зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб лобіювання.

8. *Лобіювання, лобізм* (від англ. слова «lobby» – вестибюль, передпокій, кулуари) – будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення чи законодавчі ініціативи.

9. *Інше:*

– використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, несвоєчасне її надання, надання недостовірної чи неповної службової інформації;

– неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення.

Корупційні діяння можуть бути вчинені також в інших формах, у тому числі в таких, що потребують додаткового визначення законодавством.

Ознаками корупційних діянь є:

- безпосереднє заподіяння шкоди авторитету чи іншим охоронюваним законом інтересам держави;
- наявність у особи умислу на вчинення дій (бездіяльність), які об'єктивно завдають шкоду охоронюваним законом інтересам держави;
- використання особою свого становища всупереч інтересам держави;
- корислива мета або інша зацікавленість особи;
- незаконне одержання особою благ (матеріальних та нематеріальних), послуг, переваг.

Методи боротьби з корупцією можна поділити на: *превентивні* (ті, які застосовують ще до вчинення корупції та запобігають їй); *каральні* (які застосовують уже після вчинення корупційного правопорушення задля запобігання наступним).

В Україні за вчинення корупційних правопорушень встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальності в установленому законом порядку.

Питання для самоконтролю знань:

1. Що таке «фінансовий менеджмент публічних фінансів» і яка його мета?
2. Назвіть об'єкт, суб'єкти і предмет фінансового менеджменту публічних фінансів.
3. Які є функції фінансового менеджменту у публічній сфері?
4. Як можна класифікувати нормативно-правові інструменти управління публічними фінансами?
5. Яка мета і які складові елементи державних стратегій?
6. Назвіть чинні державні стратегії України у сфері публічних фінансів.
7. Які існують проблеми в управлінні публічними фінансами?
8. Назвіть причини існуючих проблем в управлінні публічними фінансами.
9. Які складники моделі «належного управління публічними фінансами»?
10. Які напрями підвищення ефективності управління публічними фінансами України виокремлюють?

Рекомендована література:

Базова: [2, 6, 7, 8, 9]

Допоміжна: [3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ФІНАНСІВ ТА ЇХ РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

1. Фінанси як наука. Предмет науки про фінанси.
2. Суть фінансів як економічної та історичної категорії.
3. Суспільне призначення фінансів та їх об'єктивна необхідність в ринкових умовах.
4. Розподільна функція фінансів.
5. Контрольна функція фінансів.
6. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин.

ТЕМА 2. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

1. Економічна природа та сутність публічних фінансів.
2. «Нові» та «старі» публічні фінанси щодо трактування їх сутності.
3. Система публічних фінансів.
4. Складові елементи публічних фінансів та їх характеристика.
5. Міжнародні правові акти у сфері публічних фінансів.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

1. Функції і завдання органів та інститутів фінансового управління.
2. Характеристика інфраструктури фінансової системи.
3. Роль фінансової системи у забезпеченні економічного зростання держави.
4. Фінансове планування і прогнозування, принципи, методи, завдання.
5. Фінансові норми і нормативи, ліміти та резерви, фінансові стимули і санкції.
6. Види, форми і методи фінансового контролю.
7. Суб'єкти фінансового контролю в Україні.

ТЕМА 4. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

1. Класифікація доходів і видатків та кредитування бюджету.
2. Спеціальні фіскальні правила щодо обмеження дефіциту бюджету.
3. Зарубіжний досвід та краща практика збалансування державного бюджету.
4. Вплив бюджетного дефіциту на економіку.

ТЕМА 5. ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

1. Доходи держави від підприємницької діяльності.
2. Доходи від державних майна, угідь, послуг.

3. Склад, структура та динаміка доходів Державного бюджету України.
4. Правове регулювання формування доходів.
5. Організація мобілізації доходів бюджету.

ТЕМА 6. ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ДОХОДІВ

1. Функції податків. Елементи податку.
2. Податкова система: поняття та основи побудови.
3. Елементи системи оподаткування.
4. Система Державної податкової служби України.
5. Перекладання податків: сутність та напрями.

ТЕМА 7. СИСТЕМА ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1. Склад, структура та динаміка видатків Державного бюджету України.
2. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету.
3. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку.
4. Наукова класифікація видатків бюджету, її ознаки.
5. Процесуальна класифікація видатків бюджету: програмна, функціональна, відомча та економічна.
6. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії.
7. Регуляторна політика і бюджетні інструменти фінансового регулювання економічного циклу.

ТЕМА 8. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ

1. Сутність місцевих фінансів, їх склад і роль в реалізації політики зміцнення економічної самостійності регіонів
2. Фінансові ресурси місцевого самоврядування.
3. Місцеві бюджети та їх роль у бюджетній системі держави.
4. Видатки місцевих бюджетів, методи їх планування і соціально-економічна спрямованість.

ТЕМА 9. ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ФОНДИ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

1. Суспільне призначення фондів фінансових ресурсів цільовою призначення.
2. Джерела формування доходів Пенсійного фонду України.
3. Джерела формування доходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
4. Проблеми та перспективи функціонування державних цільових фондів.
5. Організаційно-правові засади функціонування фондів фінансових ресурсів цільовою призначення.

ТЕМА 10. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ

1. Характеристика міжнародних публічних закупівель: аналіз та порівняння із законодавством України.
2. Інституційне забезпечення публічних закупівель та вплив на зростання національної економіки.
3. Аналіз ефективності публічних закупівель як інструменту державної допомоги.
4. Сучасний стан та перспективи розвитку електронних публічних закупівель в Україні.
5. Публічні закупівлі у системі електронного урядування.
6. Реформування системи публічних закупівель в Україні.
7. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні.
8. Аналіз корупційних ризиків публічних закупівель.

ТЕМА 11. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

1. Теоретичні підходи до визначення сутності ризиків публічних фінансів.
2. Платоспроможність держави та інструменти мінімізації ризиків для публічних фінансів.
3. Транспарентність публічних фінансів України.
4. Стійкість публічних фінансів.
5. Сучасне інформаційне забезпечення управління публічними фінансами України.
6. Значення публічних фінансів у формуванні міжнародних економічних відносин.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЗА ПИТАННЯМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Бюджети місцевого самоврядування включають:

- а. бюджети міст та областей
- б. бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (в тому числі районів в містах)
- в. бюджет АРК, обласні, районні бюджети
- г. бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань та селищ

2. Бюджетна класифікація – це:

- а. єдине, систематизоване, функціональне згрупування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками
- б. система показників видатків бюджету
- в. система коефіцієнтів та індексів для згрупування доходів і видатків бюджету
- г. перелік видатків бюджету на поточний рік

3. Бюджетно-податкова політика це:

- а. політика уряду, яка стосується регулювання соціальної сфери
- б. політика спрямована на покращення оподаткування зовнішньо-економічної діяльності
- в. політика уряду, яка стосується обсягів урядових закупок, трансфертних платежів і податків
- г. сукупність заходів держави у сфері місцевих фінансів

4. В діючих законодавчих актах України міжбюджетні відносини розглядаються як:

- а. відносини між грошовими відносинами
- б. відносини між фінансовими планами
- в. відносини між суб'єктами влади різного рівня
- г. відносини між ланками бюджетної системи

5. В якості суб'єкта міжбюджетних відносин виступають:

- а. органи державної влади та управління, органи влади АРК та місцевого самоврядування
- б. органи державної влади, органи влади АРК, регіонального та місцевого самоврядування
- в. органи державної влади, управління та самоуправління АРК та органи місцевого самоврядування
- г. органи державної влади, АРК, регіонального управління та місцевого самоуправління в особі їх керівників

б. Величина ресурсів пенсійного забезпечення визначається:

- а. демографічними причинами

- б. економічними причинами
- в. демографічними та економічними причинами
- г. правильного варіанта відповіді немає

7. Видатки на обслуговування боргу місцевого бюджету здійснюються за рахунок коштів:

- а. загального фонду відповідного місцевого бюджету
- б. спеціального фонду державного бюджету
- в. загального фонду державного бюджету
- г. спеціального фонду відповідного місцевого бюджету

8. Видатки та кредитування бюджету класифікують за такими ознаками:

- а. функціями держави
- б. головним розпорядником бюджетних коштів
- в. бюджетними програмами
- г. усі відповіді правильні

9. Відомча класифікація видатків та кредитування бюджету являє собою:

- а. перелік головних розпорядників коштів
- б. структуру бюджету за галузями народного господарства
- в. суму загальних витрат й кредитування за винятком погашення
- г. 10 функціональних груп

10. Відповідно до економічної класифікації видатки є:

- а. внутрішні та зовнішні
- б. поточні та капітальні
- в. всі відповіді правильні
- г. правильної відповіді немає

11. Власні доходи місцевих бюджетів:

- а. доходи, що мобілізуються місцевою владою самостійно
- б. це доходи, що належать місцевим бюджетам і сформовані на визначеній території внаслідок рішень відповідного органу місцевого самоврядування
- в. доходи, що мобілізуються місцевою владою самостійно на підвідомчій їй території
- г. це доходи, що належать місцевим бюджетам і сформовані на визначеній території внаслідок рішень відповідного органу державної влади

12. Вперше розподілення Державного бюджету України на загальний та спеціальний фонди було відзначено у бюджеті на:

- а. 2002 рік
- б. 2001 рік
- в. 2000 рік

г. 1999 рік

13. Головним елементом фінансів місцевих органів влади є:

- а. власні доходи
- б. неподаткові доходи
- в. видатки
- г. дотації

14. Державний бюджет – це:

- а. провідна ланка фінансової системи
- б. матеріальна база існування держави
- в. вартісний інструмент розподілу національного продукту
- г. усі відповіді вірні

15. Державний бюджет набуває чинності Закону у випадку його підписання:

- а. Президентом України
- б. Головою Верховної Ради України
- в. Прем'єр-міністром України
- г. Міністром фінансів України

16. Державний кредит – це:

- а. складова загальнодержавних фінансів, що дає змогу утворити централізовані фінансові ресурси для загальнодержавних потреб
- б. сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами стосовно питання мобілізації додаткових грошових коштів на кредитній основі
- в. загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених позик станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення
- г. особлива форма грошових відносин, коли держава є кредитором, позичальником або гарантом

17. Державні цільові фонди поділяються на:

- а. відомчі
- б. галузеві
- в. економічні
- г. регіональні

18. Децентралізована підмодель бюджетного федералізму передбачає:

- а. значну автономію та відсутність тісних внутрішніх фінансових міжурядових відносин
- б. співпрацю органів влади різних рівнів щодо фінансування всіх потреб суспільства

- в. перерозподіл сфер компетенцій та джерел фінансування між рівнями влади через механізм узгоджень централізованих рішень з органами місцевого самоврядування
- г. жорстке вирівнювання фінансових відносин між органами влади задля гарантування всім громадянам держави достатнього рівня надання соціальних послуг

19. Для сучасної системи організації міжбюджетних відносин в Україні характерна наступна модель її побудови:

- а. бюджетного федералізму
- б. бюджетного унітаризму
- в. бюджетного регулювання
- г. змішана модель

20. До причин появи міжбюджетних відносин відносять:

- а. економічну політику держави з розвитку підприємництва на місцевому рівні
- б. територіальні відмінності між регіонами України
- в. соціально-економічну політику держави
- г. спільна концепція та взаємна відповідальність

21. Доходи від операцій з капіталом включають:

- а. надходження від продажу основного капіталу
- б. надходження від реалізації державних запасів товарів
- в. надходження від продажу землі та нематеріальних активів
- г. усі відповіді правильні

22. Економісти виділяють такі види бюджетно-податкової політики:

- а. податкову і видаткову
- б. дискреційну і автоматичну
- в. економічну і ефективну
- г. місцеву і державну

23. Емітентом облігацій внутрішньої державної позики є:

- а. Міністерство фінансів України?
- б. Національний банк України?
- в. Державна казначейська служба України
- г. усі відповіді правильні

24. З точки зору законодавства, міжбюджетні відносини - це..?

- а. відносини між грошовими відносинами
- б. відносини між фінансовими планами
- в. відносини між суб'єктами влади різного рівня
- г. відносини між ланками бюджетної системи

25. З чим пов'язана стимулююча функція податків ?

- а. із застосуванням пільг
- б. із зміною об'єкта оподаткування
- в. із розширенням бази оподаткування
- г. із зменшенням бази оподаткування

26. З якою метою використовуються кошти Пенсійного фонду України:

- а. фінансування розвитку медицини
- б. соціально-культурні цілі
- в. фінансування державних і регіональних програм соціальної підтримки пенсіонерів
- г. захисту інвалідів

27. За економічною сутністю міжбюджетні відносини - це..?

- а. відносини між грошовими відносинами
- б. відносини між фінансовими планами
- в. відносини між суб'єктами влади різного рівня
- г. відносини між ланками бюджетної системи

28. За забезпеченістю боргових зобов'язань державні позики поділяються на:

- а. заставні та беззаставні
- б. ринкові та неринкові
- в. процентні, дисконтні
- г. немає правильної відповіді

29. За способом зарахування доходів розрізняють:

- а. загальний фонд та спеціальний фонд
- б. загальний та резервний фонд
- в. спеціальний та резервний
- г. вірної відповіді немає

30. За теорією Е. Ліндаля:

- а. податки в руках держави є засобом забезпечення виробничих потужностей держави
- б. за допомогою податків здійснюється наповнення державного бюджету
- в. податки в руках держави є засобом задоволення людських потреб
- г. податки є основним інструментом бюджетної політики держави

31. За характером заходів і часом їх здійснення фінансова політика поділяється на:

- а. фінансову тактику і фінансову стратегію
- б. фінансову стратегію і бюджетне регулювання
- в. оперативну фінансову політику і фінансову тактику

г. фінансову стратегію і фіскальну політику

32. За якими категоріями розглядають фінансову систему?

- а. за розподілом між регіонами
- б. за внутрішньою за зовнішньою структурою
- в. за внутрішньою структурою та організаційною будовою
- г. за внутрішньою та зовнішньою організаційною будовою

33. За яких умов податки сягають найбільшого розвитку ?

- а. за умов натурального господарства
- б. за умов розвинутої ринкової економіки
- в. за умов соціалістичної економіки
- г. за умов будь-яких економічних реформ

34. За якою класифікаційною ознакою доходи поділяють на звичайні та надзвичайні?

- а. за методами залучення
- б. залежно від повноти зарахування доходів до бюджету
- в. за частотою появи у бюджеті
- г. за рівнем централізації

35. Загальний фонд бюджету охоплює:

- а. всі доходи бюджету
- б. всі доходи бюджету та запозичені кошти
- в. всі доходи бюджету крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду
- г. вірної відповіді немає

36. Залежно від рівня бюджетної системи, за яким закріплюються доходи, вони поділяються на:

- а. регулюючі
- б. контролюючі та регулюючі
- в. власні та регулюючі
- г. вірної відповіді немає

37. Зведений бюджет України затверджує:

- а. Верховна Рада України
- б. Кабінет Міністрів України
- в. не затверджується, використовується для аналізу та прогнозування соціально-економічного розвитку держави
- г. органи місцевого самоврядування

38. Зміна строків дії випущеної позики:

- а. рефінансування
- б. конверсія

- в. консолідація
- г. уніфікація

39. Зміни до закону про Державний бюджет України можуть вносити винятково:

- а. постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження змін до Закону України «Про державний бюджет України»
- б. відповідним рішенням Комітет ВРУ з питань бюджету
- в. Законом України про внесення змін до закону про Державний бюджет України
- г. жодним з вище перелічених способів

40. Змішана модель побудови міжбюджетних відносин знайшла своє втілення у:

- а. Канаді
- б. США
- в. країнах ЄС
- г. Україні

41. Змішана модель побудови міжбюджетних відносин характеризується:

- а. значна автономія та відсутність тісних внутрішніх фінансових міжурядових відносин
- б. співпраця органів влади різних рівнів щодо фінансування всіх потреб суспільства
- в. перерозподіл сфер компетенцій та джерел фінансування між рівнями влади через механізм узгоджень централізованих рішень з органами місцевого самоврядування
- г. жорстке вирівнювання фінансових відносин між органами влади задля гарантування всім громадянам держави достатнього рівня надання соціальних послуг

42. Зовнішній державний кредит – це кредит, наданий:

- а. банком банку
- б. підприємством підприємству
- в. урядом однієї держави урядові іншої держави
- г. усі відповіді правильні

43. Інструментами бюджетно-податкової політики є :

- а. податки, видатки і державний кредит
- б. державний і місцевий бюджет
- в. податки і внутрішні позички
- г. суспільні і приватні блага

44. *Контроль за утворенням і погашенням внутрішнього боргу держави здійснює:*

- а. Державна податкова служба
- б. Державна казначейська служба
- в. Рахункова палата
- г. усі відповіді вірні.

45. *Кооперативна підмодель бюджетного федералізму передбачає:*

- а. значну автономію та відсутність тісних внутрішніх фінансових міжурядових відносин
- б. співпрацю органів влади різних рівнів щодо фінансування всіх потреб суспільства
- в. перерозподіл сфер компетенцій та джерел фінансування між рівнями влади через механізм узгоджень централізованих рішень з органами місцевого самоврядування
- г. жорстке вирівнювання фінансових відносин між органами влади задля гарантування всім громадянам держави достатнього рівня надання соціальних послуг

46. *Кошти, які використовуються для розв'язання конкретних проблем, визначених державними органами та органами місцевого самоврядування і різновид позабюджетних фондів, це?*

- а. фінанси державних підприємств
- б. державні видатки
- в. цільові фонди
- г. публічні фінанси

47. *Міжбюджетні відносини є елементом:*

- а. бюджетної системи
- б. бюджетного процесу
- в. бюджетного права
- г. бюджетної звітності

48. *Міжбюджетні відносини характерні сфері:*

- а. державних фінансів
- б. міжнародних фінансів
- в. приватних фінансів
- г. фінансовому ринку

49. *Модель бюджетного унітаризму характеризується наступними рисами:*

- а. значна автономія та відсутність тісних внутрішніх фінансових міжурядових відносин
- б. співпраця органів влади різних рівнів щодо фінансування всіх потреб суспільства

- в. перерозподіл сфер компетенцій та джерел фінансування між рівнями влади через механізм узгоджень централізованих рішень з органами місцевого самоврядування
- г. жорстке вирівнювання фінансових відносин між органами влади задля гарантування всім громадянам держави достатнього рівня надання соціальних послуг

50. Модель бюджетного федералізму у світовій практиці розподіляється на наступні дві підмоделі:

- а. централізована та децентралізована
- б. децентралізована та кооперативна
- в. кооперативна та фіскальна
- г. фіскальна та трансфертна

51. Не є задачами бюджетного планування:

- а. визначення реальної величини доходів
- б. розробка основних напрямів державної фінансової політики
- в. обґрунтованість витрат
- г. збалансованість бюджету

52. Неподатковими надходженнями визнаються:

- а. доходи від власності та підприємницької діяльності
- б. адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу
- в. надходження від штрафів та фінансових санкцій
- г. усі відповіді правильні

53. Об'єднання кількох позик в одну:

- а. уніфікація
- б. конверсія
- в. консолідація
- г. рефінансування

54. Об'єктом бюджетного перерозподілу є:

- а. система доходів бюджету
- б. національний дохід
- в. валовий внутрішній продукт
- г. система видатків бюджету

55. Об'єктом міжбюджетних відносин вважається:

- а. фінансові відносини між ланками бюджетної системи
- б. бюджетні відносини між органами влади різного рівня
- в. бюджетні кошти, які розподіляються між різними складовими бюджетної системи

г. грошові фонди, що формуються в результаті взаємодії органів влади різного рівня

56. Обов'язкові платежі фізичних та юридичних осіб до бюджетів, здійснювані у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами країни – це:

- а. об'єкт оподаткування
- б. податки
- в. база оподаткування
- г. ставка податку

57. Об'єктом системи місцевих фінансів є:

- а. територіальні громади села, селища чи міста
- б. фінансові ресурси
- в. юридичні та фізичні особи території
- г. місцеві бюджети

58. Органи Міністерства фінансів проводять роботу, пов'язану:

- а. зі складанням та виконанням бюджету
- б. розрахунками з усіма ланками бюджетної системи
- в. касовим виконанням бюджету
- г. усі відповіді вірні

59. Основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів в Україні вважаються:

- а. загальнодержавні податки та збори
- б. міжбюджетні трансферти
- в. місцеві податки та збори
- г. місцеві запозичення

60. Особи, які мають об'єкти оподаткування або проводять діяльність, що є об'єктом оподаткування, сплачують податки та збори – це:

- а. фізичні особи
- б. суб'єкти оподаткування
- в. юридичні особи
- г. платники податків

61. Податковий тягар визначається як відношення:

- а. суми податкових зборів до сукупного національного продукту
- б. суми податкових зборів до ВВП
- в. сукупного національного продукту до суми податкових зборів
- г. немає вірної відповіді

62. Принципами державного кредитування є:

- а. платність, строковість, зворотність, забезпеченість та цільовий характер
- б. платність, зворотність і строковість
- в. платність, зворотність, строковість і забезпеченість
- г. безстроковість, платність, зворотність

63. Причиною виникнення місцевих фінансів є:

- а. наявність місцевих бюджетів
- б. бажання місцевих органів самоврядування мати самостійну доходну базу
- в. наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, які покладаються на їхні органи влади
- г. поява різних ідеологічних та політико-економічних систем державного розвитку

64. Про що свідчить значна частка непрямих податків у структурі доходів бюджету:

- а. фіскальний характер податкової системи
- б. неефективну систему стягнення податків
- в. низька платоспроможність населення
- г. низький рівень податкової культури

65. Секвестр бюджету застосовується для:

- а. міжбюджетного регулювання
- б. бюджетного контролю
- в. зменшення видатків у процесі виконання бюджету
- г. усі відповіді правильні

66. Система фінансових планів, що характеризує фінансові ресурси всіх секторів економіки, платежі населення, довгострокові кредити банків, доходи від зовнішньоекономічної діяльності – це:

- а. план доходів та видатків країни
- б. зведений фінансовий баланс держави
- в. державний бюджет країни
- г. платіжний баланс країни

67. Структура доходів бюджету України включає:

- а. податкові та неподаткові надходження
- б. доходи від операцій з капіталом
- в. трансферти
- г. усі відповіді правильні

68. Сума коштів, що витрачається державою в процесі здійснення її фінансової діяльності, це...

- а. фінанси державних підприємств
- б. державні видатки
- в. цільові фонди

г. публічні фінанси

69. *Суспільно-економічні відносини, які виникають у процесі утворення, розподілу (перерозподілу) і використання публічних фондів грошових коштів, пов'язаних із задоволенням усіх видів публічного інтересу та регулюються шляхом установаження імперативних приписів держави або органів місцевого самоврядування, які поширюються на учасників відносин у сфері господарювання усіх форм власності, це...*

- а. фінанси державних підприємств
- б. державні видатки
- в. цільові фонди
- г. публічні фінанси

70. *У відсотках до якого показника здійснюється відрахування підприємств до Пенсійного фонду України:*

- а. валового доходу підприємства
- б. фонду заробітної плати
- в. прибутку
- г. собівартості продукції

71. *У процесі оперативного управління бюджетом вирішуються наступні питання:*

- а. планування бюджету
- б. бюджетного регулювання
- в. виконання бюджету
- г. усі відповіді вірні

72. *У яких випадках ошадна справа належить до державного кредиту:*

- а. при виплаті пенсій населенню
- б. при реалізації лотерей
- в. при здійсненні будь-яких операцій ошадним банком.
- г. у випадку, якщо залучені кошти населення спрямовуються до бюджету і на придбання державних цінних паперів

73. *Фінанси місцевих органів влади впливають на економічне зростання території через:*

- а. проведення благодійних акцій
- б. установаження ставок митного збору на імпортовані товари
- в. капітальні витрати
- г. діяльність на ринках позичкового капіталу, нерухомості, землі

74. *Фінанси належать до:*

- а. міжгалузевих наук
- б. точних наук
- в. гуманітарних наук

г. політичних наук

75. Фінансовий план, що являє собою розпис доходів та витрат, – це:

- а. бюджет за своєю суттю
- б. бюджет за матеріальним змістом
- в. бюджет за формою
- г. бюджет, як суспільне явище

76. Фонди, які знаходяться у розпорядженні центральних та місцевих органів влади і концентрують у своєму розпорядженні майже чверть усіх фінансових ресурсів держави, це?

- а. Пенсійний фонд України
- б. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який утворюється за рахунок обов'язкових відрахувань комерційних банків згідно із законодавством України
- в. державні цільові фонди
- г. державні нецільові фонди

77. Формування доходів бюджету здійснюється за рахунок:

- а. виробленого в країні національного доходу
- б. надходжень від міжнародного перерозподілу фінансових ресурсів
- в. надходжень від державних угідь
- г. усі відповіді вірні

78. Формування доходів бюджету здійснюється за рахунок:

- а. виробленого в країні національного доходу
- б. надходжень від міжнародного перерозподілу фінансових ресурсів
- в. надходжень від державних угідь
- г. усі відповіді вірні

79. Функціонування фінансів тісно пов'язано з такими категоріями, як:

- а. державна діяльність та державні відносини
- б. фінансова діяльність і фінансові відносини
- в. політична діяльність і політичні відносини
- г. усе зазначене вище є правильним

80. Функціями державного кредиту є:

- а. контрольна
- б. розподільча
- в. фіскальна
- г. соціальна

81. Характерними ознаками фінансів є:

- а. грошовий і розподільчий характер фінансових відносин

- б. обмінний і грошовий характер фінансових відносин
- в. розподільчий і обмінний характер фінансових відносин
- г. розподільчий і перерозподільчий характер фінансових відносин

82. Хто здійснює випуск облігацій внутрішньої державної позики:

- а. Міністерство фінансів України
- б. Національний банк України
- в. Державна казначейська служба України
- г. Кабінет Міністрів України

83. Хто має право створювати цільові фонди:

- а. загальнодержавні органи влади
- б. місцеві органи влади
- в. загальнодержавні та місцеві органи влади
- г. правильної відповіді немає

84. Хто схвалює Бюджетну декларацію в Україні?

- а. Кабінет Міністрів України
- б. Верховна рада України
- в. Президент України
- г. НБУ

85. Централізований фонд фінансових ресурсів держави – це:

- а. бюджет за своєю суттю
- б. бюджет за матеріальним змістом
- в. бюджет за формою
- г. бюджет, як суспільне явище

86. Цільові фонди створюються шляхом:

- а. виділення коштів з бюджету
- б. створення власних джерел доходів
- в. виділення коштів з бюджету, створення власних джерел доходів
- г. правильного варіанта відповіді немає

87. Ціною суспільних благ є:

- а. державний борг
- б. бюджет
- в. видатки
- г. податки

88. Через регулюючу функцію державного кредиту здійснюється:

- а. підтримка малого бізнесу.
- б. формування централізованих грошових фондів держави
- в. фінансування витрат держави
- г. регулювання грошового обігу

89. Чим здебільшого визначається структура податкової системи?

- а. рівнем економічного розвитку держави
- б. політичними силами, які перебувають при владі
- в. бажанням громадян сплачувати податки
- г. міжнародними договорами про співпрацю

90. Що входить до складу державних позабюджетних фондів?

- а. Пенсійний фонд України
- б. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який утворюється за рахунок обов'язкових відрахувань комерційних банків згідно із законодавством України
- в. інші позабюджетні грошові фонди, кошти яких є державною власністю та які утворюються відповідно до законодавства
- г. всі відповіді правильні

91. Непрямі податки – ...

- а. є обов'язковими до сплати на всій території країни
- б. прямо залежать від об'єкта оподаткування
- в. включаються в ціну товарів, робіт чи послуг і сплачуються кінцевим споживачем цих товарів, робіт чи послуг
- г. встановлюються місцевими органами самоврядування і сплачуються до місцевого бюджету

92. Податкова ставка – це...

- а. розмір податкового зобов'язання
- б. розмір податкового кредиту
- в. розмір вартісного виразу об'єкта оподаткування
- г. розмір податкових нарахувань на одиницю виміру бази оподаткування

93. Податкові пільги – це...

- а. передбачене податковим законодавством звільнення платника податку від нарахування та сплати податку
- б. передбачені податковим і митним законодавством звільнення платника податку від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору
- в. розмір податкових нарахувань на одиницю виміру бази оподаткування
- г. знижка

94. Що таке податок?

- а. це фіксований, обов'язковий, безоплатний платіж юридичних та фізичних осіб до бюджету держави на основі діючого законодавства
- б. це плата суспільства за виконання державою її функцій, що має форму відрахування частини вартості валового національного продукту на загальносуспільні потреби
- в. це добровільні внески громадян на користь держави
- г. це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі

95. Яка країна світу вважається праатьківщиною інституту місцевого самоврядування?

- а. Греція
- б. Німеччина
- в. Англія
- г. США

96. Яка ланка системи публічних фінансів складається із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю?

- а. публічні фінанси держави
- б. публічні фінанси суспільного (соціального) призначення
- в. публічні фінанси місцевого самоврядування
- г. публічні фінанси Києва

97. Яка ланка системи публічних фінансів складається із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави?

- а. публічні фінанси держави
- б. публічні фінанси суспільного (соціального) призначення
- в. публічні фінанси місцевого самоврядування
- г. публічні фінанси Києва

98. Який з цих законодавчих актів регулює відносини у сфері справляння податків і зборів, що стягуються в Україні?

- а. Конституція України
- б. Бюджетний кодекс України
- в. Закон України «Про державний бюджет на відповідний рік»
- г. Податковий кодекс України

99. Які є принципи побудови фінансової системи?

- а. принцип адміністративно-територіального розподілу
- б. принцип функціонального призначення ланок та принцип розподілу фінансових ресурсів
- в. принцип самостійності та принцип єдності
- г. всі відповіді правильні

100. Яку роль у державному кредиті відіграють держава, юридичні та фізичні особи:

- а. держава – позичальник, а юридичні та фізичні особи – кредитори
- б. держава, юридичні та фізичні особи можуть бути як кредиторами, так і позичальниками

- в. держава – кредитор, юридичні й фізичні особи – позичальники
- г. правильної відповіді немає

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється за такими рівнями і критеріями:

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90-100	<p>Здобувач демонструє бездоганні, повні і міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі дисципліни, правильно і обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Має знання сучасних технологій та методи розрахунків даної дисципліни. Під час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в дискусію, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються.</p> <p>Зменшення з 100-бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосуються дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни, або здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>	<p>Високий</p> <p>Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок що викладені в робочій програмі навчальної дисципліни. Власні пропозиції с здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання які він отримав при вивчення інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносять до дисципліни яка вивчається.</p>	Відмінно (А)
82-89	<p>Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Може самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків даної дисципліни. При виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпне пояснення.</p>	<p>Достатній</p> <p>Забезпечує здобувач у самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюється порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни.</p>	Добре (В)
74-81	<p>Здобувач в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань. Помилки у відповідях не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних занять, при виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни що вивчається.</p>	<p>Достатній</p> <p>Конкретний рівень, за вивченим матеріалом програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.</p>	Добре (С)
64-73	<p>Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, що передбачений програмою дисципліни та розуміє постановку стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.</p>	<p>Середній</p> <p>Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни</p>	Задовільно (D)

60-63	Здобувач має певні знання, передбачені програмою дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, здобувач з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних контрольних завдань значно формалізовано: відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній Є мінімально допустимий у всіх складових програми дисципліни	Задовільно (E)
35-59	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчання дисципліни здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у здобувача відсутня.	Низький Не забезпечує реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання (F)
0-34	Здобувач повністю не виконав вимог програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.	Незадовільний Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслив мету та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (FX)

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота													ТЗ	Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 1											
T1	T2	T3	МКР	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	МКР			
3	3	3	15	3	3	3	3	3	3	3	3	15	7	30	100

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304с.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. №922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
6. Публічні фінанси : навч. посіб. / за ред. д. е. н., професора О. П. Кириленко. Тернопіль: Вектор, 2018. 295 с.
7. Фінанси: навч. посіб.: експрес курс / Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. та ін.; за заг. ред. Волохової І. С. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.
8. Фінанси: підручн. / за ред. І. О. Лютого. Київ : Ліра-К. 2021. 728 с.
9. Ярошевич Н.Б., Кондрат І.Ю., Ливдар М.В. Фінанси: навч. посіб. / Львів: Видавництво «Простір М», 2018. 298 с.

Допоміжна

1. Bondaruk T. Fiscal space of local budgets and economic growth. *Polish journal of science*. 2021. Vol. 2 №45. Pp. 34-38.
2. Bondaruk T. H., Momotiuk L. Ye., Bondaruk O. S. Budget Security as Factor of Economic Development of the State. *Statystyka Ukrainy - Statistics of Ukraine*. 2020. № 2-3. Pp. 40-47.
3. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S., Dubyna M. V. Conceptual approaches to the financial stability of local budgets management. *Економічні горизонти*. 2019. № 3(10). С. 23-30.
4. Bondaruk T., Momotiuk L., Zaichko I. Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security. *STATISTICS IN TRANSITION new series and STATISTICS OF UKRAINE. Joint Special Issue: A New Role for Statistics*. 2022. Vol. 23, №5. Pp. 185-208.
5. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S., Dubyna M. V. Financial sustainability as a factor of forming fiscal space of local budgets. *Economies' Horizons*. 2020. № 2(13). Pp. 4-16.
6. Osaulenko O., Bondaruk T., Momotiuk L. Ukraine's State Regulation of the Economic Development of Territories in the Context of Budgetary Decentralisation. *Statistics in transition new series*, September 2020. Vol. 21. № 3. Pp. 129-148.
7. Богріновцева Л.М., Вергелюк Ю.Ю., Коваленко Ю.М. Державні облігації як інвестиційний інструмент в періоди фінансової нестабільності. *Інфраструктура ринку*. 2023. №73. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/73->

2023

8. Богріновцева Л.М., Ключка О.В. Особливості розвитку ринку державних боргових цінних паперів України. *Економіка та суспільство*. 2023. №53. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2629/2547>

9. Бондарук Т. Г. Місцеві фінанси : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ. аналіт. агенство», 2013. 529 с.

10. Бондарук Т. Г. Проблеми та перспективи оцінки фіскального простору місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2020. № 1(61). С. 55–64.

11. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика в умовах воєнного стану як фактор економічного розвитку територій. *Ефективна економіка*. 2022. №12. URL: <https://наука.com.ua/index.php/ee/article/view/872/881>

12. Бондарук Т. Г., Богріновцева Л. М. Роль ринку цінних паперів як джерела фінансування державного боргу. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2023. №7. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16905405619086.pdf>

13. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Дубина М. В. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. *Світ фінансів*. 2019. № 2. С. 62-74.

14. Бондарук Т. Г., Луніна І. О. Еволюція теорії та наукова концепція публічних фінансів. *Фінанси України*. 2019. № 8. С. 26-44.

15. Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Мельничук Н. Ю. Бюджетний менеджмент: навч. посібн. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2016. 890 с.

16. Бюджетна система : підручник / за ред. д. е. н., професора В. Г. Дем'янишина, д. е. н., професора О. П. Кириленко та д. е. н., професора З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 624 с.

17. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси : навч. посіб. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.

18. Качула С. В., Павлова Г. Є., Лисяк Л. В., Добровольська О. В., Катан Л. І. Бюджетна система (у схемах та таблицях):України: навч. посіб. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.

19. Ніколаєва О. М., Маглаперідзе А. С. Місцеві фінанси : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 354 с.

20. Пилипенко І. І., Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Ігнатова І. С. Фінанси : навч. посіб. практикум. Київ : 2013. 306 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.

2. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <https://dasu.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Державної податкової служби. URL: <https://tax.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету. URL: <http://budget.rada.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/>.
8. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <http://www.minregion.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт Рахункової палати. URL: <http://rp.gov.ua/home/>
11. Офіційний сайт електронної системи публічних закупівель Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/>